

Metodika analýzy integračních potřeb držitelů mezinárodní ochrany

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

Fakulta filozofická

Západočeská univerzita v Plzni
ve spolupráci kateder sociologie, antropologie
a blízkovýchodních studií

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

Tento projekt je spolufinancován se státní
podporou Technologické agentury ČR v rámci
Programu ÉTA.

www.tacr.cz

Výzkum užitečný pro společnost.

EVALUACE ÚSPĚŠNOSTI
PROCESU INTEGRACE CIZINCŮ
V DLOUHODOBÉM HORIZONTU

Autoři, Autorky:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D., Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.,
Mgr. Alena Glajchová, Ph.D., Mgr. Viktor Rumpík, Ph.D.,
Mgr. Karel Řezáč, Ph.D., Mgr. Jan Pěchota,
Mgr. Patrik Galeta, Ph.D.

Spolupráce:

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV)

Podpora:

TAČR

Program ÉTA

Podpora inovačního potenciálu společenských věd,
humanitních věd a umění

projekt č. TL03000626 Evaluace úspěšnosti procesu
integrace cizinců v dlouhodobém horizontu (EPIC)

Recenzenti:

Mgr. Vladislav Günter

Národní pedagogický institut

Mgr. Jan Vaněk

Diakonie ČCE – středisko Západní Čechy (Diakonie Západ)

ISBN 978-80-261-1140-5

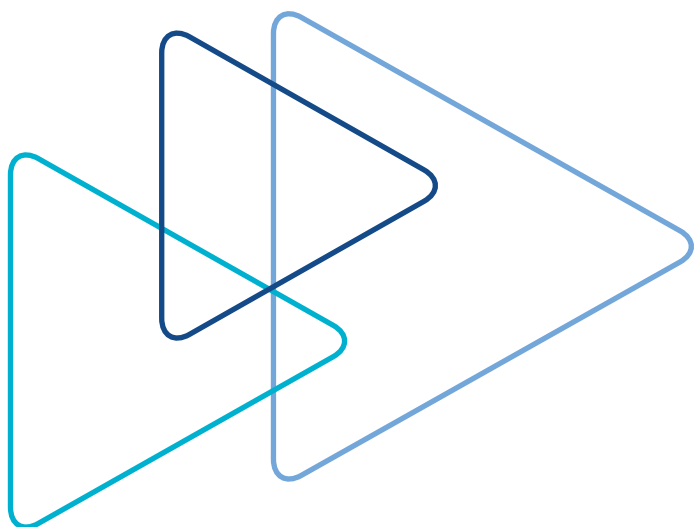
© Západočeská univerzita v Plzni

2022

Obsah

Obsah

1. Úvod	4
2. Cíl a určení metodiky	5
3. Inspirace	7
4. Problematika absence a nedostupnosti dat	8
5. Sledované faktory a dimenze – přehled	10
6. Faktory	11
7. Dimenze	17
8. Vybrané příklady možné interpretace	30
8.1 Ukázka vizualizace dat (hřebenové grafy)	31
8.2 Další možná vizualizace zjištění (bodové grafy)	40
9. Shrnutí	42
10. Slovník pojmů	43
11. Seznam použité literatury	44

1. Úvod

Metodika analýzy integračních potřeb držitelů mezinárodní ochrany reaguje na fakt, že v ČR v současné době nejsou systematicky vyhodnocována data vztahující se k situaci držitelů mezinárodní ochrany (dále jen DMO) z hlediska jejich potřeb. MV ČR sleduje statistická data vyjadřující spíše demografickou strukturu přistěhovalecké populace, nicméně data založená na strukturovaném dotazování příchozích v počátečních (i následných) fázích integrace nejsou vytvářena¹, a tudíž ani interpretována s ohledem na jejich potřeby, resp. s ohledem na možnost naplnění těchto potřeb ze strany Státního integračního programu (dále jen SIP) či dalších programů zaměřených na podporu integrace přistěhovalců do české společnosti.

Následující text je návodem, jak analýzu potřeb DMO (a případně dalších kategorií příchozích) uskutečnit od prvotní fáze provedení výzkumné dotazování vedené tazatelem či tazatelkou (tzn. od fáze vytváření dat) přes vyhodnocení a grafické znázornění významných korelací až po identifikaci konkrétních podpůrných opatření reagujících na potřeby účastníků Státního integračního programu. Navrhovaný postup analýzy umožňuje diferencovat mezi různými částmi populace klientů SIP (a dalších programů), a poskytovat tak vodítka pro cílenější směřování podpory ve vztahu k různým kategoriím účastníků SIP.

Metodika je výstupem projektu EPIC (Evaluace úspěšnosti procesu integrace cizinců v dlouhodobém horizontu) a primárně je určená pro Správu uprchlických zařízení, která je do aktivit projektu od počátku zahrnuta jako „aplikační garant“. Metodika vznikla v období 2021–2022 v průběžné spolupráci se SUZ (Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra), a to na základě pilotních dotazníků s aktuálními klienty SIP.

Inovativnost v metodice prezentovaného analytického postupu spočívá v tom, že se nejedná pouze o kvantitativní vyjádření úspěšnosti různých kategorií příchozích do ČR v rámci procesu integrace, ale symetricky zahrnuje i zřetel k potřebám přistěhovalců ve smyslu informace o charakteru a kvalitě (potenciální) podpory, která je (má být) poskytována v ČR prostřednictvím SIP a dalších programů či služeb. Takto orientovaný model analýzy je v souladu s aktuálními trendy v konceptualizaci sociální integrace směřujícími od jednosměrného chápání tohoto procesu, tedy sledování úspěšnosti cizinců při snaze o vlastní začlenění, k chápání obousměrnému, které rovnoměrně klade důraz také na zodpovědnost hostitelské společnosti a její schopnost umožnit začlenění příchozích, tzn. poskytnout jim náležitou podporu.

Metodika analýzy integračních potřeb je sekundárně využitelná i při měření dopadu SIP a dalších programů při naplňování potřeb klientů. Pokud jsou k dispozici data získaná ve dvou časových momentech v rámci postupu programem či službou, umožňuje aplikace sledovat i změnu míry naplněnosti integračních potřeb.

¹ Jsme si vědomi, že v rámci SIP jsou s klienty a klientkami realizovány vstupní a výstupní rozhovory, které ale nejsou strukturovány a nejsou v praxi použitelné pro komparativní analytické účely.

2. Cíl a určení metodiky

Cílem metodiky je představení analytického postupu identifikace potřeb klientů Státního integračního programu, který realizuje Správa uprchlických zařízení MV ČR pro držitele mezinárodní ochrany za účelem usnadnění počátku procesu integrace².

Metodika je souborem instrukcí, jak získat, zpracovat a interpretovat data vyjadřující aktuální situaci klientů SIP, resp. těch, kteří do programu vstupují, aby podpora poskytovaná v rámci programu odpovídala jejich potřebám. Instrukce jsou určeny pro management, koordinační pracovníky a v důsledku také pro pracovníky v přímé práci, aby dokázali výstupy z analýzy interpretovat s ohledem na zvyšování kvality a efektivity poskytované podpory. Ačkoli je metodika primárně orientována na analýzu potřeb DMO zapojených do SIP a na počáteční fázi integrace, je možné ji plnohodnotně využít i při zjišťování potřeb přistěhovalců žijících v ČR déle a využívajících jiné služby než SIP.

V sociální teorii i politické praxi je termín integrace zpravidla definován jako proces zapojování nově příchozích do hostitelské společnosti, přičemž tento proces je chápán jako multidimenzionální a komplexní, neboť zahrnuje celou řadu vzájemně souvisejících aspektů. Tyto aspekty jsou obvykle konceptualizovány a kategorizovány jako dimenze či roviny (procesu) integrace.

Analýza integračních potřeb klientů SIP se zakládá na rozlišení devíti dílčích dimenzí, v jejichž rámci navrhujeme situaci příchozích, resp. jejich potřeby, interpretovat s ohledem na zacílení poskytované podpory směrem k naplňování či uspokojování těchto potřeb. Počty dimenzí, které jsou v kontextu podobných analýz (či v kontextu příslušných teorií) rozlišovány, se různí případ od případu. Devět výše zmíněných dimenzí volíme tak, abychom dostatečně postihli komplexitu procesu sociální integrace, ale i tak, aby každá z dimenzí byla smysluplně saturována použitelnými daty. Některé z nich se plně překrývají s oblastmi působení SIP, další poskytují kontext pro podrobnější interpretaci, neboť například o potřebách příchozích souvisejících s bydlením lze jen těžko uvažovat separátně bez ohledu na otázku bezpečí, stability či sociálních kontaktů.

Sledovanými dimenzemi jsou:

- Práce
- Bydlení
- Zdravotní a sociální péče
- Kultura a volný čas
- Sociální kontakty
- Bezpečí
- Stabilita
- Odpovědnosti, práva a občanství
- Lidský kapitál

Metodika vychází z předpokladu, že SIP (a případně další programy) spočívá ve snaze uspokojit v rámci těchto (všech či pouze některých) dimenzí potřeby klientů. SIP se na

² Viz vymezení působnosti SIP na <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-drzitelu-mezinarodni-ochrany.aspx>

základě zákona³, přesněji řečeno na základě usnesení⁴ vlády a dalších předpisů, jmenovitě vztahuje k oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělání, sociálního a zdravotního zabezpečení, v jejichž rámci jsou identifikovány cíle integračního procesu, tedy potřeby DMO v prvotní fázi jejich integrace. Z hlediska typologie potřeb se jedná o potřeby normativní, neboť jsou stanoveny z pozice institucionálních autorit na bázi politických dokumentů (zákonných norem, metodických postupů, koncepcí, strategií), přesněji řečeno na bázi dotační podpory, která cíle stanovené v těchto dokumentech / normách odráží. Úspěšná sociální integrace cizinců pak spočívá v dosažení politicky stanovených cílů skrze naplnění jejich normativních potřeb (např. v oblasti bydlení je v rámci SIP explicitně stanoven jako žádoucí cílový stav neboli integrační cíl, moment dosažení smluvně zajištěného a materiálně vybaveného nájemního bydlení).

Analytický postup, jenž metodika představuje, primárně zahrnuje určení toho, jaký je odstup (gap) mezi aktuální situací klientů SIP a integračními cíli pro jednotlivé oblasti, přičemž potřebou se rozumí právě tento odstup (čili rozdíl mezi aktuálním a cílovým stavem). Sekundárně je možné uvedený analytický postup využít i při určení toho, v jaké míře došlo během poskytování programu a z něho vycházející podpory ke změně tohoto odstupu. Tedy zda došlo k naplnění či nenaplnění potřeb v jednotlivých dimenzích, a to ve chvíli, kdy jsou analogická data získávána při vstupu do sledovaného programu i při výstupu z něj a poté vzájemně srovnávána.

Analýza integračních potřeb klientů SIP (případně uživatelů dalších programů / služeb), jakož i analýza míry jejich naplňování v rámci těchto programů se zakládá na baterii otázek členěných dle stanovených dimenzí. Otázky jsou součástí interaktivního elektronického dotazníku navázaného na databázovou aplikaci, v níž jsou data vyhodnocována a následně prezentována v podobě grafů. Odpovědi na otázky mají formu výběru z několika předepsaných možností, které jsou apriorně hodnoceny určitým bodovým skóre. Nejvyšší číselnou hodnotu má odpověď, která nejlépe vyjadřuje dosažení normativně určeného cílového stavu (integračního cíle) v určité dimenzi. Naopak nejnižším bodovým skóre je hodnocena odpověď referující k nejvýraznějšímu odstupu klientů / respondentů od stanoveného cíle. Ve vztahu k identifikaci míry, v jaké jsou naplněny či nenaplněny potřeby určité populace klientů, naopak znamená nízké skóre vysokou míru potřeb a vysoké skóre míru nízkou.

Analýza předpokládá vyplnění dotazníků s lidmi přicházejícími do ČR, modelově s držiteli mezinárodní ochrany, kteří vstupují do SIP, a to ideálně na samotném počátku jejich spolupráce s programem. Odpovědi na jednotlivé otázky jsou zaznamenávány do databázové aplikace APIC prostřednictvím elektronického dotazníku a automaticky vyhodnocovány na základě zadání ze strany pověřeného pracovníka. Pro účely sekundární analýzy vztahující se k míře dopadu aktivit programu na potřeby klientů je nezbytné uskutečnit identické dotazování i s klienty, kteří program opouští, aby bylo možné sledovat kvantitativní rozdíl mezi odpověďmi v různých časových okamžicích a komparativně jej interpretovat.

³ Zákon č. 325/1999, Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

⁴ Usnesení Vlády ČR ze dne 20. listopadu 2015 č. 954 o státním integračním programu.

SW aplikace APIC, která je nedílnou součástí metodiky, umožňuje vyjádřit *gap*, tedy mezeru mezi aktuální situací klientů a cíli programu, v podobě skóre na škále 0–100, kdy nižší hodnota znamená větší odstup od integračních cílů, resp. větší potřebu podpory při jejich dosahování. Nástroj není náhradou klientských systémů, ale analytickou nadstavbou umožňující práci s agregovanými daty a srovnávání subpopulací účastníků programu z hlediska jejich (bodovým skóre vyjádřené) situovanosti na škále vymezené normativně stanoveným cílovým stavem, a to v rámci sledovaných devíti dimenzí. Vedle *dimenzí* analyticky rozlišujeme i *faktory* čili kritéria (např. věk, dosažené vzdělání, pohlaví), na jejichž základě uživatel aplikace volí, jaké subpopulace chce srovnávat.

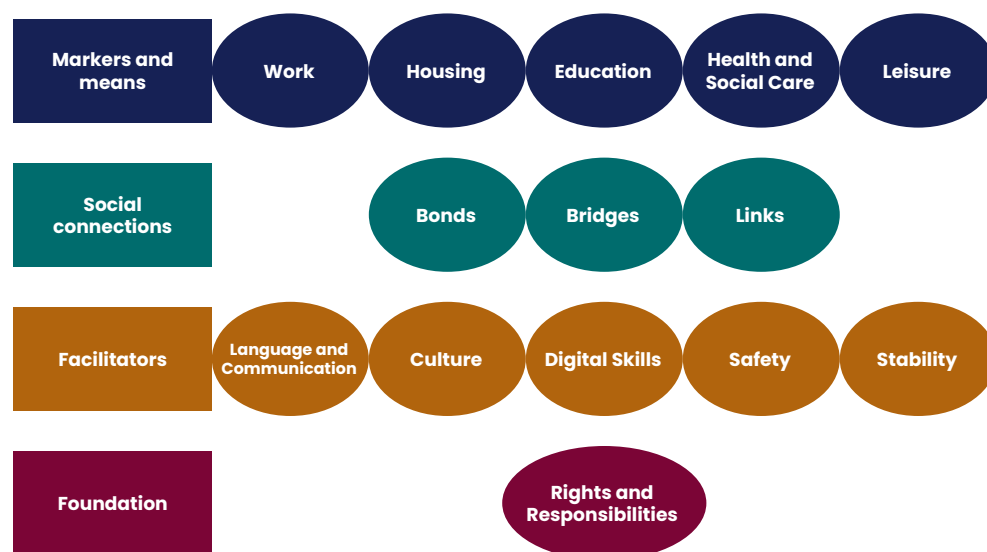
3. Inspirace

Výrazným inspiračním zdrojem pro naši práci v oblasti mapování integračního procesu se stala práce odborníků a odbornic působících na britských univerzitách a pracovníků ministerstva, kteří vypracovali strukturovaný přístup (a nástroj) pro informované (evidence-based) plánování, zavádění a evaluaci různých strategií a programů integrace na lokální a regionální úrovni s názvem *Home Office Indicators of Integration framework 2019*. Tento nástroj je výsledkem diskuse odborníků a úředníků s neziskovými organizacemi a také samotnými držiteli mezinárodní ochrany, kteří svou zpětnou vazbou přispěli k jeho prozatím finální podobě. Celý tento proces a jeho výstupy jsou realizovány pod vedením ministerstva britské vlády zajišťujícím tematiku migrací a integrace (*The Home Office is the lead government department for immigration and passports, drugs policy, crime, fire, counter-terrorism and police*).

Autoři a autorky britského přístupu vidí úspěšnou integraci jako proces, který umožňuje „lidem naplnit jejich plný potenciál“ (Home Office 2019, 7). Z toho vychází ve svém komplexním pohledu na integraci, jako na vícedimenzionální, vícesměrný, všezahrnující a kontextuální proces. (Home Office 2019, 11). Pro přípravu této metodiky jsme pracovali se třetí přepracovanou verzí z roku 2019, která je strukturována do 14 klíčových dimenzí rozčleněných do čtyř hlavních oblastí (Home Office 2019, 16–18):

- (1) **Ukazatele a prostředky** zahrnují dimenze práce, bydlení, vzdělání, zdravotní a sociální péče, volný čas. V této oblasti se rámec soustředí na kontext integrace a oblasti úspěchu, které jsou ve společnosti běžně rozeznávány.
- (2) **Sociální kontakty** zahrnují širokou škálu sociálního propojení na různých úrovních (sociální propojení, sociální vazby a sociální spojení) a ukazují význam sociálních vztahů v procesu integrace.
- (3) Jako **zprostředkovatele** označují autoři a autorky základní faktory podporující integrační proces (jazyk, kultura, digitální dovednosti, bezpečí a stabilita).
- (4) **Základna** zahrnuje pouze jednu dimenzi (práva a povinnosti). Tato oblast je postavena na premise, že představy o občanství a s nimi spojená práva samy o sobě vymezují důležitý kontext pojetí integrace v dané zemi. Současně „možnosti a limity získání občanství a možnost naplňovat práva a činnosti s ním spojená jsou důležitým základem pro integraci každého jednotlivce do společnosti“ (ibid, 18).

Každá dimenze obsahuje sadu indikátorů umožňujících monitorovat proces integrace na individuální a agregované úrovni a zároveň zachycovat tzv. dobrou praxi na lokální a národní úrovni a tím upozorňovat na postupy a struktury, které podporují integraci.

(Home office 2019, 15)

4. Problém absence dat a inspirační zdroje

Vzhledem k poměrně úzkému zaměření metodiky na prvotní fázi integrace DMO jsme provedli rešerši stávajících datových zdrojů v České republice i mimo ni ve snaze identifikovat analogické datové zdroje jako v případě výše představeného britského analytického nástroje, avšak srovnatelná data pro ČR chybí nebo nejsou snadno dostupná. Z toho důvodu jsme SW aplikaci APIC, která je součástí této metodiky, konstruovali jako nástroj zpracování informací získaných dotazováním respondentů, nikoli na základě externích datových zdrojů.

Bohužel veřejně přístupné databáze, které by nabízely nám potřebná data, týkající se integrace a začleňování DMO v České republice, neexistují. Správa uprchlických zařízení (SUZ MVČR) sice disponuje interní databází o sociální práci a začleňování DMO, kteří vstoupili do Státního integračního programu, ale tato databáze nesleduje indikátory relevantní pro komplexní zachycení integračního procesu. Navíc tato databáze není zpracována do podoby data setu, jenž by mohl svým výstupem nabídnout zdroj pro analýzy o integraci DMO.

Obrátili jsme se tedy ke srovnávacím databázím o integraci ze zahraničí, které však rovněž neakcentují rozdělení populace na DMO a ekonomické migranty či jiné skupiny občanů tzv. třetích zemí (rozuměj občanů mimo EU). Byly pro nás tedy pouze inspirací při vytvoření nástroje sběru dat, kdy jsme primární data nakonec od základu konstruovali sami.

Ve světě lze tedy sáhnout po nástroji *Migrant Integration Policy Index* (MIPEX), kde jsou zahrnuta i data pro ČR. MIPEX se však podobně jako další zdroje zabývá zejména integrační politikou a jejími charakteristikami v jednotlivých zemích (MIPEX 2022).

Dalším zdrojem může být dokument *Settling in 2018: Indicators of Immigrant Integration*, který vydala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). V tomto dokumentu je předloženo 74 indikátorů ve 3 integračních oblastech: trh práce (*labour market and skills*), životní podmínky (*living conditions*) a občanská angažovanost / sociální integrace (*civic engagement and social integration*), které jsou komplexně srovnávány napříč všemi zeměmi EU a OECD a vybranými zeměmi G20. V tomto dokumentu nalezneme také texty ke specifickým skupinám migrantů, jako jsou genderové rozdíly v integraci, integrace mladistvých s migrační zkušeností a integrace občanů z tzv. třetích zemí (OECD 2018).

Pro evropské prostředí lze částečně využít data ze statistické platformy EUROSTAT, která prostřednictvím nástroje *Migrant Integration Statistics* shromažďuje data o integraci v šesti oblastech, včetně monitoringu situace mladých migrantů v členských zemích (EUROSTAT 2022). Vedle toho pod Radou Evropy nalezneme portál *European Website on Integration* (EWSI 2022), jenž poskytuje informace k integraci cizinců pro politické činitele a nevládní pracovníky.

Prozatím nejrozsáhlejším zdrojem dat se jeví projekt NIEM (2022), který shromažďuje ve své platformě data o integraci DMO a uprchlíků v Evropě. Cílem výzkumného projektu *The National Integration Evaluation Mechanism* (NIEM) je vytvořit nástroj hodnocení státních integračních politik zaměřených na žadatele a držitele mezinárodní ochrany ve vybraných státech EU a současně monitorovat jejich aplikaci v praxi.

V České republice disponujeme několika zdroji dat pro sledování migrace a částečně i integrace, nikoli však specificky pro integraci DMO. Primárně jsou to data MVČR, na jejichž webu (MVČR 2022b) najdeme souhrnné zprávy z integrace cizinců v ČR. Ty jsou od roku 2001 tvořeny spolu s dalšími resorty vlády, které se na integraci tradičně podílejí (MPSV, MPO, MZV a další). MVČR samozřejmě disponuje i daty od služby cizinecké policie k celkovým počtům migrantů v ČR atp.

MPSV a MVČR shrnuje na portálu *cizinci.cz* (Cizinci 2022) data o integraci cizinců v oblasti zaměstnání včetně dalších dat, metodik, odkazů na další resorty a knihovnu článků pro odbornou i laickou veřejnost.

Posledním potenciálním zdrojem je samozřejmě Český statistický úřad (ČSÚ 2022). ČSÚ kromě webové aplikace pro přehled dat vydává tzv. statistickou ročenku *Cizinci v České republice*, jež se sice věnuje (mimo jiné) i DMO, ale ne datům o jejich začleňování (ČSÚ 2022).

5. Sledované dimenze a faktory

faktory	ukazatel	kód otázky
Pohlaví		A002
Věk		A003
Délka pobytu		A004
Vzdělání	Odborná kvalifikace	U027
	ZŠ	U021a
	SŠ	U025a
	VŠ	U030d
Typ ubytování		H068a
Země původu		A010
Státní občanství		A006
Národnost/etnicita		U118a
Děti v ČR		A005a
Zdravotní stav	Subjektivní hodnocení	U067
	Fyzické zdraví	U068; U090; U083a
	Psychické zdraví	U056; U088; U089
Ekonomická situace		U014; U015; U017; U019a; U041; H092a
Jazykové dovednosti		U136b; U138a; U138b; U139a; U139b; U139c; U139d

dimenze	kódy otázek
1. Zaměstnání a práce	U003; U018a; U013; U020; U010a; U010c; U016a; U016b; U016c; U018c
2. Bydlení	H068a; U047; U048a; U048b; U049; U050; H088a; H088b; H088c; H088d
3. Zdravotní a sociální péče	U052a; U053; U059; U070a; U081a; U084; U087a; U105; U106
4. Kultura a volný čas	U107a; U108a; U108c; U110; U115; U143a
5. Sociální kontakty	H068d; U111a; U111b; U116; U118b; U120a; U121a; U121b; U121c; U122; U130a; U130b; U131; U132;
6. Bezpečí	U157a; U162; U164; 165; U166a; U171; U172
7. Stabilita	U176; U177a; U178; U183; U184; U185a; U187
8. Odpovědnosti, práva a občanství	U189; U190; U191; U197a; U197b; U197c; U198; U199; U201a; U201b; U201d; U201e; U201f; U205a; U205b; U205c; U205d; U205e; U205f
9. Lidský kapitál	U038; U153; U152; U155; U156; U136a; U136b; U137; U138a; U138b; U139a; U139b; U139c; U139d; U140; U141b; U142

6. Faktory

Je zřejmé, že v procesu integrace hraje roli několik základních faktorů, které do procesu vnášejí určitou variabilitu a ovlivňují jeho úspěšnost. Integrace je proces tzv. multifaktorově podmíněný. Za takové základní faktory jsme zvolili následující:

- pohlaví
- věk
- délka pobytu
- vzdělání
- typ ubytování
- země původu
- státní občanství
- národnost / etnicita
- děti
- zdravotní stav
- ekonomická situace
- jazykové dovednosti

Některé faktory přitom zahrnují více proměnných, tedy otázek v dotazníku, na jejichž základě lze sledovat změnu stavu. Vlastnosti proměnných poté odpovídají nabízeným odpovědím na dané otázky. V praxi je pak možné zvolit konkrétní proměnnou a podívat se, jaká je situace zvolené subpopulace ve vztahu k určité dimenzi integrace (tj. například jak se na trh práce integrují ženy a muži či jak probíhá integrace ve sféře bydlení v souvislosti s délkou pobytu v České republice).

Pro lepší přehled uvádíme v tabulkách všechny faktory a jednotlivé otázky (proměnné). Pro ilustraci uvádíme grafy a jejich interpretaci v části 8.

Pohlaví

Za zásadní faktor lze určitě považovat pohlaví, neboť počítáme s tím, jak dokládá i celá řada studií, že zkušenost mužů a žen se může lišit v celé řadě aspektů integrace (Liebig a Tronstad 2018). Z tohoto důvodu nám faktor pohlaví umožňuje vidět rozdílnost zkušenosti mužů a žen v jednotlivých dimenzích a udat směr, na které oblasti integrace se v oblasti sociální práce zaměřit.

kód otázky	otázka
A002	Jaké je vaše pohlaví?

Věk

Zkušenost jedinců a jejich úspěšnost v integračním procesu se pak dále liší dle věku. Pro tento faktor používáme otázku, v jejíž rámci se jedinec zařadí do jedné z nabízených kategorií věku.

kód otázky	otázka
A003	Kolik vám je let?

Délka pobytu

Variabilita v procesu integrace je rovněž zřejmá na základě délky pobytu. Předpokládáme tedy, že je-li délka pobytu jedince delší, je integrovanější. Například Millán-Franco s kolektivem (2019) tvrdí, že délka pobytu jedinců s migrační zkušeností má zásadní (pozitivní) vliv na jejich sociální integraci, tedy na jejich společenskou a politickou participaci v nové zemi. Na druhou stranu existuje svědectví o tzv. efektu zdravého migrant, kdy délka pobytu může negativně ovlivnit zdraví jedinců s migrační zkušeností (Kwak 2018). To znamená, že jedinci v momentě příchodu do nové země vykazují stejné, či lepší zdravotní výsledky, které se však zhoršují s jejich délkou pobytu. V souladu s cílem našeho projektu a této metodiky jsme zvolili délku pobytu kratší než rok, délku od jednoho do dvou let a delší než dva roky.

kód otázky	otázka
A004	Jak dlouho pobýváte v ČR?

Typ ubytování

Mimo délku pobytu jsme dále jako faktor zvolili typ ubytování, jelikož konkrétní typ obydlí může výrazně ovlivnit jednotlivé dimenze integrace (Szczepanikova 2013). Daný faktor nám tudíž napomáhá vysvětlit variabilitu na základě situace bydlení, tedy zda jedinec bydlí v azylovém středisku, na ubytovně, nebo v nájemním či vlastním bydlení. Pokud jedinec bydlí v nájemním bytě / domě či disponuje vlastním bydlením, chápeme to jako stav, kdy je jedinec samostatnější, soběstačný a tedy integrovanější.

kód otázky	otázka
H068a	Jaký typ bydlení využíváte? Odpovědi: • Integrační azylové středisko • Jiné azylové středisko • Obecní byt s jednorázovou dotací MV ČR („integrační byt“, vlastníkem je obec) • Byt s dotací MV ČR na nájem • Ubytovna • Družstevní byt • Vlastní dům • Vlastní byt • Obecní dům (byt) bez dotace • Nájem u fyzické osoby bez dotace • Nájem u právnické osoby bez dotace • Jiný

Vzdělání

Dalším významným faktorem úspěšnosti integrace je vzdělání. Významnou kategorií je tedy úroveň dosaženého vzdělání, kterou měříme prostřednictvím otázky, zda jedinec dokončil základní školní docházku. Danou otázku považujeme za důležitý ukazatel dosažení vzdělanostního standardu a gramotnosti, ovšem s přihlédnutím k odlišnostem dle země původu. Úroveň dosaženého vzdělání je následně zjišťována otázkami zaměřujícími se na ukončení středního a vyššího stupně vzdělání. Vedle toho může výrazně ovlivňovat šance na úspěšnou integraci vlastnění dokladu o odborném vzdělání / kvalifikaci, jenž je předpokladem pro uplatnění na trhu práce.

kód otázky	otázka
U021a	Dokončil(a) jste základní školní docházku? (Dle standardu v zemi původu.)
U025a	Máte dokončené střední vzdělání? (Tj. stupeň, který navazuje na základní vzdělání.)
U027	Máte doklad o odborném vzdělání / kvalifikaci? (Např. výuční list, ale také certifikát o odborné kvalifikaci získaný mimo školu.)
U030d	Dokončil(a) jste vysokoškolské studium úspěšně?

Země původu

Významný faktor pomáhající vysvětlit mnohé aspekty integrace skupin i jednotlivců, včetně motivací migrace, je tzv. země původu. Tento faktor vnímáme jako jednu z charakteristik nově příchozích, která však nemusí být nutně spojena s národností či občanstvím. Jedná se spíše o rovinu sebeidentifikace, o spojení sebe sama s tzv. zdrojovou zemí migrace. Země původu se tak může stát faktorem s potenciálem pozitivně i negativně ovlivnit proces integrace.

Jsme si vědomi toho, že zde existuje i nebezpečí tzv. labellingu dle země původu, a to i v programech pro integraci DMO. Těchto programů se v České republice účastní desítky, max. nižší stovky osob ročně. Vedle možné ztráty anonymizace dat (např. DMO v SIP ze země původu „xy“ je do pěti osob), vidíme riziko v přehlížení dalších faktorů (typicky jazyk a sebeidentifikace nebo sociální sítě) na úkor předpokladů, že člověk pochází z určité země a tím má jisté předpoklady, nebo naopak bariéry k integraci.

Rovněž existuje možné riziko negativního labellingu nově příchozích na základě stereotypů v oblasti kultury (typicky náboženství). Proto je vždy vhodné sledovat tento faktor v korelaci s faktory dalšími, zejména s etnickou sebeidentifikací, jazykem a státním občanstvím. To lépe ukáže na to, skrze jaké faktory se migrace reprodukuje a integrace uskutečňuje.

kód otázky	otázka
A010	Jakou zemi považujete za svou zemi původu? <i>Vlastní vyjádření respondenta, respondentky. Otázka hledá odpověď na otázku po tzv. homeland (domovina / vlast).</i>

Státní občanství

Jak bylo naznačeno v odstavci výše, považujeme i státní občanství za faktor, který ovlivňuje zejména výchozí situaci jedince a nesporně i samotný proces řízení o udělení mezinárodní ochrany. Státní občanství, spolu se zemí původu a etnickou či náboženskou příslušností, udává směr i tempo udělení práv DMO od samého počátku. Jedná se o obecně (a částečně také stereotypně) významné ukazatele pro kategorizaci migrujících osob. Státní občanství hraje roli např. ve statistice DMO. Tato optika zatím v programech převládá a nemá alternativu.

Státní občanství zjišťujeme dotazem na identifikační doklady a tím tedy na formální status občana. S vědomím kategorie stateless (bez státní příslušnosti) má tento faktor další, poměrně ambivalentní, dopad. Primárně se můžeme setkat se stereotypním zacházením se žadateli / držiteli mezinárodní ochrany z určitých zemí na základě labellingu. Zároveň známe-li pouze kategorii státní občanství nemusíme být schopni identifikovat skrze jaké

reálné kanály se jednotlivci integrují v případě, že jsou držiteli občanství jednoho státu, ale s jeho obyvateli nemají například společný jazyk nebo původ (např. etnické menšiny utlačované v Barmě, aktuálně třeba Romové z Ukrajiny s maďarským i ukrajinským občanstvím apod.). Tento faktor je tak třeba doplnit dalšími, které nám umožní dokončit někdy velmi spletitou mozaiku. Jinými slovy, to, že je někdo občanem určitého státu, nutně nemusí znamenat, že se s tímto státem identifikuje, či dokonce mluví jeho majoritním jazykem. Realita je mnohohrstevnatější.

Posledním problematickým aspektem faktoru je samotné udělení a posouzení nároku na mezinárodní ochranu u typu doplňkové ochrany. Nárok na ni je klasicky jednou za určité časové období znovu posuzován. Doplňková ochrana nemusí být prodloužena např. na základě pominutí důvodu pronásledování (tzn. například v zemi, jejíž občanství má uprchlík, skončí diktátorský režim). Objeví se pak riziko „dobrovolného“ návratu do země, kde ale osoba již nemusí mít žádné vazby nebo byla pronásledována z důvodu své etnické identifikace a nadále jí hrozí nebezpečí. Krajním případem je potom neudělení mezinárodní ochrany z důvodu bezpečné země původu odvozené od státního občanství.

kód otázky	otázka
A006	Jaké státní občanství / jakou státní příslušnost máte uvedenou ve svých identifikačních dokladech (cestovní pas, průkaz o povolení k pobytu)?

Národnost / etnicita

Poslední z triády základních charakteristik respondentů a respondentek je národnost nebo etnicita. Tento faktor pokládáme na stejnou úroveň jako faktory země původu a občanství. Právě etnické a národnostní (sociální) sítě cizince hrají významnou roli při procesu integrace. Většina migrantů a migrantek využívá své sociální sítě k minimalizaci rizik spojených s migrací. Sociální sítě migrujících osob formované na základě etnicity umožňují rovněž adaptaci na nové prostředí, včetně integrace. Na druhé straně existuje riziko, že tyto sociální etnické sítě integraci do majoritní společnosti limitují, neboť posilují procesy uzavírání se komunit do sebe a řešení problémů uvnitř komunit a migračních skupin.

kód otázky	otázka
U118a	K jaké národnosti či etniku se hlásíte? <i>Je na tázaném/tázané, jestli se rozhodne identifikovat dle národnosti či etnika.</i>

Děti

Přítomnost dětí závislých na migrujícím dospělém jedinci v integračním procesu významně ovlivňuje integrační potřeby jedince / rodiny. Jedná se nejen o větší zátěž v dimenzi ekonomické, bydlení a stability, ale jedinec / rodina se tím také stává součástí dalších institucí a organizací, které se přímo vztahují k dětem, jejich právům a ochraně vyplývající z jejich věku (mladší 18 let). Jednak se tak děje z principu práv samotných dětí formulovaných v mezinárodních smlouvách, jako jsou Deklarace práv dítěte (1959) a Úmluva o právech dítěte (1989), ale také skrze cíleně zaměřenou legislativu na sociálně právní ochranu dětí (MPSV). Jsme si ale vědomi, že jednotlivé věkové kategorie dětí s sebou přinášejí odlišné nároky, a tudíž variují také potřeby jedince či rodiny odpovědné za nezletilé děti.

kód otázky	otázka
A005a	Máte děti pobývající v ČR?

Zdravotní stav

Pro odhad zdravotního stavu, který nám může poskytnout podklady pro interpretaci využívání zdravotnických služeb či působení na trhu práce využíváme dva základní indikátory – subjektivní hodnocení zdraví a determinanty ovlivňující zdraví, jako např. mobilitu (chůzi) a další aktivity. Jsme si vědomi existujícího zkreslení vznikajícího při dotazování na subjektivní hodnocení zdraví, proto doplňujeme dva další indikátory – mobilitu a míru dalších aktivit (více zde Thomas a Frankenberg 2000). Další významnou kategorií, která skládá komplexnější obraz o zdraví jedince, je duševní zdraví. Tuto oblast zachycujeme pouze otázkou, zda se jedinec léčí s psychickými problémy či duševním onemocněním. Jsme si vědomi, že tak máme šanci evidovat pouze ty, kteří jsou již v systému péče, ale při volbě otázek a jejich množství hrála úlohu citlivost tématu. Nicméně jsme si vědomi, o jak významné a opomíjené téma se jedná. Výskyt duševních poruch je mezi osobami s migrační zkušeností častější než u nemigrujících. Děje se tak zejména mezi uprchlíky vzhledem k tomu, za jakých podmínek opouštějí své domovy a putují do zemí, kde získají azyl nebo se dlouhodobě usazují (Ellis et al. 2019; Porter a Haslam 2005). Zároveň mají horší přístup k odborné péči v oblasti duševního zdraví, setkávají se s výraznějšími překážkami při jejím využívání, což následně podporuje zhoršování jejich duševního zdraví a na to navázané další aspekty jejich života – vztahy, práce, bydlení a jiné (WHO 2021).

kód otázky	otázka
U056	Léčíte se s psychickými problémy či duševním onemocněním? <i>Např.:</i> • úzkostné poruchy (úzkost, napětí, nervozita) • poruchy nálad (deprese) • psychotické poruchy (halucinace, bludy, zmatené myšlení) • závislosti (drogy, alkohol, hráčství)
U067	Nakolik jste spokojen(a) se svým zdravím?
U068	Které z následujících tvrzení nejlépe vystihuje váš současný stav? <i>Možnosti u odpovědi:</i> • Nemám žádné problémy s chůzí. • Mám mírné problémy s chůzí. • Mám vážné problémy s chůzí. • Nemohu chodit.
U090	V kolika dnech za poslední týden jste vykonával nějakou rekreační fyzickou aktivitu trvající alespoň 60 minut? <i>(Např. sport, práce na své zahradě, procházka.)</i>
U083a	Kouříte cigarety? <i>(Nezahrnovat e-cigarety.)</i>
U089	Nakolik jste celkově spokojen(a) se svým současným životem?
U088	Nakolik jste se včera cítil(a) šťastně?

Ekonomická situace

Obecně se má spíše za to, že špatná či dobrá ekonomická situace je důsledkem neúspěšné, resp. úspěšné integrace. Nelze však opomíjet skutečnost, že v rámci současných migračních toků se vyskytují jedinci s navzájem velmi různou mírou kvalifikace či s různým socioekonomickým statutem. Jedinci s původně vyššími příjmy a stabilní ekonomickou situací zakoušejí méně překážek v hostitelské zemi a jejich proces integrace je úspěšnější a rychlejší (např. Iranzo a Peri 2009).

Z tohoto důvodu volíme ekonomickou situaci jako další z významných faktorů, který nám objasní variabilitu v naplňování jednotlivých integračních potřeb. Činíme tak na základě otázky zjišťující celkový roční příjem jedince a hlavní zdroj příjmu s předpokladem, že čím vyšší příjem jedinec má, tím více bude ekonomicky soběstačným a tím bude mít lepší pozici v procesu integrace (tj. bude si snadněji naplňovat své potřeby). Zajímá nás například i to, zda jedinci přemýšlí nad svojí ekonomickou situací v dlouhodobém horizontu a orientují se v systému (v oblasti legálního zaměstnání, sociálních dávek, odvodů) a v možnostech utváření rezerv.

kód otázky	otázka
U014	Jaký je váš celkový roční příjem? <i>Pokud neví, pak se zeptat, jaký byl měsíční příjem a zda trval celý rok a byl konstantní.</i>
U015	Co je pro vaši domácnost v současnosti hlavním zdrojem příjmu?
U017	Ve kterých organizacích či aktivitách jste byl(a) zapojen(a) během posledních 12 měsíců, čeho jste se účastnil(a), co jste podporoval(a), čemu jste pomohl(a)? Neuvádějte darování peněz a cokoliv, co bylo povinností v rámci vaší práce. <i>Možnosti u odpovědi:</i> • Nízkoprahové kluby pro děti • Dobrovolnické centrum • Pomoc v neziskové organizaci nebo spolku • Spolek podílející se na pomoci obětem v oblasti sociálních a zdravotních služeb • Spolek zaměřený na pomoc zdravotně postiženým a jiným marginalizovaným skupinám • Sbor dobrovolných hasičů • Turistický spolek • Spolek podílející se na ochraně přírody • Žádné • Jiné:
U019a	Máte promyšlené finanční zabezpečení na důchod?
U041	Nachází se tázaný/á v hmotné nouzi? <i>(Hmotná nouze je definována zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.)</i>
H092a	Vyjde vaše domácnost s měsíčními příjmy ze závislé činnosti?

Jazykové dovednosti

Skutečnost, že jazykové bariéry jsou považovány za nejvýznamnější a za jednu z rozhodujících determinant procesů integrace, je známá a dokládá ji celá řada studií. Jedinci s jazykovou bariérou v hostitelské zemi zakoušejí zhoršený přístup ke zdravotní péči a jazykový nesoulad mezi jedinci a personálem v sektoru zdravotní péče může být pro jedince až život ohrožující (Meuter et al. 2015). Neznalost či limitovaná znalost úředního jazyka zásadně dopadá na úspěšnost jedinců v oblasti trhu práce a sociální integrace (Fasani, Frattini a Minale 2022). Význam faktoru jazykových dovedností je tedy nepopíratelný a napomáhá odhalit komplexní obraz o úspěšném naplňování potřeb jedinců v jednotlivých dimenzích.

Pro tento faktor jsme zvolili otázky, v jejichž rámci se jedinci sami zařadí do jedné z úrovní českého jazyka dle jejich znalosti a následně na základě jejich subjektivního hodnocení, jak jsou schopni v každodenních situacích zvládat český jazyk ve srovnání s rodným mluvčím.

kód otázky	otázka
U136b	Jaká je vaše znalost českého jazyka?
U139a	Ve srovnání s českým rodným mluvčím, jak dobře rozumíte mluvené češtině?
U139b	Ve srovnání s českým rodným mluvčím, jak dobře mluvíte česky?
U139c	Ve srovnání s českým rodným mluvčím, jak dobře čtete česky?
U139d	Ve srovnání s českým rodným mluvčím, jak dobře píšete česky?

7. Dimenze

Zaměstnání a práce

Vycházíme z podkladů Home Office 2019, které byly vytvořeny pro prostředí Velké Británie. Zaměstnání jako takové je ve Velké Británii klíčovým faktorem integrace. Výkon práce je rovněž cenný při utváření sociálních rolí, rozvíjení jazykových a širších kulturních kompetencí a navazování sociálních vazeb. Dobrovolnictví a dobrovolná práce poskytuje zase cenné pracovní zkušenosti a možnost procvičit si jazykové komunikační dovednosti a určitě i vybudovat sociální vazby. Pro ty, kdo mají právo na zaměstnání, může dobrovolnictví představovat cestu k placenému zaměstnání (Home Office 2019, 28).

Zaměstnání a trh práce je jedním z klíčových mechanismů integrace (Pořízková 2009, 57). Představuje hlavní zdroj příjmu a ekonomické nezávislosti a nejen ve Velké Británii je na něj nahlíženo jako na klíčový faktor integrace pracovních migrantů (Pořízková 2009) i uprchlíků (srov. Conte, Huddleston a Wolffhardt 2019, 99). Práce může být také důležitým zdrojem sociálních kontaktů, rozvoje lidského kapitálu a prostředím pro rozvoj jazykových dovedností. Stejný potenciál má také dobrovolnická práce, která se může stát jednou z cest k placené práci, a to i v našem prostředí (Trbola a Rákoczyová 2011). V kontextu ČR v procesu integrace je umístění na trhu práce stejně důležité a strukturálně podmíněné jako integrace samotná. Nejenže zaměstnání na placené pozici poskytuje finanční příjem a ekonomickou nezávislost, ale mimo to vytváří i jednu z klíčových sociálních rolí nově příchozích. Tou je ekonomicky soběstačný a nezávislý jedinec, který je právoplatným členem naší společnosti. O to usiluje i MVČR, které tuto roli zahrnuje i do svých metodických materiálů (MVČR 2022a, 7). V neposlední řadě zaměstnání v podmínkách tzv. důstojné práce (ILO 1999) přináší řadu provázaných aspektů, jako přístup k lepšímu bydlení, sociální vazby a zlepšení jazykových kompetencí. Důstojná práce zaručuje imigrantům nejen stabilní a sebezodvůlejší život, ale

zároveň bezpečí. Mzda za takovou práci by měla pokrývat základní životní potřeby. Musí stačit k pokrytí základních životních potřeb zaměstnanců a jejich rodin, například výdajů na bydlení, oblečení, jídlo, lékařskou péči a vzdělání. Zároveň by ale měla stačit i na volné využití části finančních prostředků (např. k vytváření úspor). Rozvoj a případný kariérní růst rovněž úzce souvisí s nabýváním kulturních kompetencí cílové země. Proto je důstojná práce zahrnuta také coby integrální součást Agendy udržitelného rozvoje SGD s 2030 (ILO 2022).

kód otázky	otázka
U003	Vykonával(a) jste v minulém týdnu (datum od–do) placenou práci?
U016a	Nakolik souhlasíte s následujícími tvrzeními ohledně vašeho (hlavního) zaměstnání? <i>Mé zaměstnání je zajímavé.</i>
U016b	Nakolik souhlasíte s následujícími tvrzeními ohledně vašeho (hlavního) zaměstnání? <i>Mé zaměstnání je přínosné či užitečné.</i>
U016c	Nakolik souhlasíte s následujícími tvrzeními ohledně vašeho (hlavního) zaměstnání? <i>Mé zaměstnání mi poskytuje jistotu.</i>
U013	Kolik činil váš výdělek / mzda za minulý měsíc? <i>Udávejte čistou mzdu / výdělek včetně přesčasů, bonusů, dýšek, provizí atd. Výdělek – v případě OSVČ. Mzda – v případě zaměstnanců.</i>
U010a	Ve vašem současném / posledním hlavním zaměstnání jste byl(a) zaměstnán(a): <i>Možnosti odpovědi:</i> • V pracovním poměru • Mimo pracovní poměr (DPP, DPČ)
U010c	Pracovní poměr byl na dobu: • Určitou • Neurčitou
U002	Účastnil(a) jste se v posledních třech měsících některé z následujících aktivit? <i>Kurz praktických dovedností: kurzy, kde se lidé učí pracovat s PC, šít, atd. Nejedná se o rekvalifikaci, ale učení se novým praktickým dovednostem.</i>
U020	Jak dobře se cítíte informován(a) ohledně vašich práv v zaměstnání?
U018a	Myslíte si, že jste někdy během posledních pěti let neuspěl(a) při žádosti o práci kvůli diskriminaci?
U018c	Myslíte si, že vám během posledních pěti let diskriminace bránila v kariérním postupu?

Bydlení

Home office, nástroj Velké Británie, uvažuje o bydlení v širším kontextu. Je to dimenze, která ovlivňuje další dílčí a velmi podstatné dimenze integrace. Bydlení významně ovlivňuje individuální zkušenost s integrací, neboť strukturuje další oblasti života jedince, např. „pocity stability a bezpečí, možnosti na trhu práce, zdraví či sociální vazby“ (Home Office 2019, 32). V rámci České republiky se setkáváme s méně komplexním pojetím otázky bydlení pro význam integrace. Byť je integrace v dokumentech MV ČR považována za komplexní proces, otázku bydlení příliš neřeší (MVČR 2016) a zahrnuje jej pod ekonomickou soběstačností jedince (MVČR 2016, 36). V kontextu naší analýzy však považujeme bydlení za svébytnou kategorii, kde je potřeba silná podpora směrem k rodinám i jednotlivcům migrantů. Bydlení je provázané i s výkonem ekonomické činnosti a navázání ubytování na zaměstnání se stává v některých momentech pastí právě pro migranty, kteří jsou na ubytování závislí a v případě porušení jejich pracovních práv jsou vázáni k poskytovateli

ubytování, tedy zaměstnavateli. Posouzení důstojnosti bydlení je tak na místě stejně jako stabilita bydlení.

Z našeho pohledu se tak dimenze bydlení týká analýzy bytové situace imigranta včetně charakteristik, kvalit a stability bydlení. Bydlení považujeme za právo. Je základním pilířem dobře fungující společnosti. V kontextu naší analýzy pokládáme za bydlení takovou situaci, kdy člověk žije v tzv. důstojném bydlení. Důstojné bydlení je základním předpokladem integrovaného jedince. Za důstojné považujeme takové bydlení, které umožňuje jednotlivci žít v bezpečí, stabilitě, standardních podmínkách a v kontaktu s majoritou i blízkými. Takové bydlení by mělo disponovat vlastním sociálním zařízením, nemělo by být příliš tmavé a nemělo by zatékat do střechy. Stejně tak by v bydlení neměla být plíseň. Ohlížíme se také na otázky přeplněnosti a kapacity takového bydlení (srov. OECD 2018, 108–110). Situovanost takového ubytování by měla umožňovat přístup ke zdravotní péči, základním službám a dostupnost do zaměstnání, stejně jako by měla umožňovat vzájemné kontakty s majoritou (MVČR 2016, 21).

kód otázky	otázka
H068a	Jaký typ bydlení využíváte? <i>Možnosti odpovědi:</i> • Integrační azylové středisko • Jiné azylové středisko • Obecní byt s jednorázovou dotací MV ČR („integrační byt“, vlastníkem je obec) • Byt s dotací MV ČR na nájem • Ubytovna • Družstevní byt • Vlastní dům • Vlastní byt • Obecní dům (byt) bez dotace • Nájem u fyzické osoby bez dotace • Nájem u právnické osoby bez dotace • Jiný:
U048a	Nakolik jste spokojený/á v sousedství, kde žijete (např. z hlediska bezpečí, dostupnosti služeb atd.)? <i>Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze (s důrazem na sociální vazby).</i>
U048b	Jak bezpečně se cítíte, když jste doma sám/sama?
H088b	Je pro vás problematické vyhradit ve vašem rozpočtu částku nutnou na úhradu vytápění?
H088c	Je pro vás problematické vyhradit ve vašem rozpočtu částku nutnou na úhradu dalších energií (voda, plyn, elektřina)?
U049	Jak jste spokojený/á se službami v lokalitě, kde žijete? <i>Lokalita – ulice či blok domů. Příklady služeb: vzdělání, zdravotní a sociální služby, obchody, veřejná hromadná doprava, policie, prostory pro trávení volného času (parky, dětská hřiště, knihovna), restaurace...</i>
H088a	Považujete své ubytování za dostatečně vybavené (např. nábytek, vybavení kuchyně)?
H088d	Vyskytuje se ve vašem ubytování plíseň?
U047	Nakolik jste spokojený(á) s úrovní ubytování, ve kterém žijete?
U050	Myslíte, že znáte svá práva související s bydlením? <i>Tj. jestli ví (sám/sama, bez doptávání), co je obsahem nájemní/podnájemní smlouvy – jaká práva a povinnosti tato smlouva určuje, jaká práva a povinnosti mu/jí náleží ze zákona, jestli zná výpovědní lhůty...</i>

Lidský kapitál

Do dimenze lidský kapitál řadíme otázky, které se týkají vzdělání, jazykových a digitálních dovedností. Home Office (2019) uvažuje o vzdělávacím systému jako o hlavním prostředku k dosažení integrace a zároveň jako o významném integračním ukazateli. Vzdělání podporuje nejen rozvoj znalostí a dovedností, jazykových kompetencí, podporuje uplatnění na trhu práce, ale zároveň pomáhá rozvíjet sociální a kulturní oblast života. Dimenze jazyka a komunikace je chápána jako základní pro všechny sociální vazby, a to jak s jinými komunitami, tak se státními, lokálními a neziskovými organizacemi (Home Office 2019). Proč tyto dílčí oblasti dimenze lidského kapitálu vnímáme jako důležité pro úspěšnou integraci, a konkrétně v naší společnosti, vysvětlujeme v následujících odstavcích.

I v českém prostředí je potřeba věnovat značnou pozornost jazykovým dovednostem, neboť osvojení českého jazyka je považováno za základní integrační ukazatel, za nutnou podmínku pro vstup na trh práce a do vzdělávacího systému. V Konceptu integrace cizinců je dokonce explicitně uvedeno, že „neznalost jazyka země pobytu představuje jednu z nejvýznamnějších bariér integrace, jelikož cizinec není schopen porozumět sdělovaným informacím a samostatně komunikovat“ (MVČR 2022, 7). V novém a cizojazyčném prostředí tudíž znalost majoritního jazyka vyvstává jako jeden z hlavních pilířů úspěšné integrace imigrantů do většinové společnosti. Předpokládáme, že neovládá-li DMO český jazyk, obtížně se začlení do vzdělávacího systému. Proto úroveň znalosti úředního jazyka může zásadně ovlivnit případný školní úspěch držitele či jeho potomků (Janská, Průšvicová a Čermák 2011). Zároveň, neovládá-li DMO úřední jazyk či jej ovládá omezeně, předpokládáme potíže s uplatněním na trhu práce, hledáním a získáním bydlení a s navazováním sociálních vazeb. Právě z těchto důvodů je potřeba věnovat pozornost klíčovým otázkám, které se zaměřují na dostupnost jazykových kurzů, měření úrovně znalosti jazyka a sebe-identifikaci ve vztahu k jazyku.

Co se týče digitálních dovedností, „znalost a důvěra v používání informačních a komunikačních technologií může usnadnit navazování sociálních kontaktů a je stále důležitější pro přístup k právům a službám“ (Home Office 2019, 48). Například Potocky (2021) potvrzuje význam digitálních dovedností pro celý integrační proces a lze tudíž uvažovat nad nerovnostmi (digital divide) v přístupu a využívání digitálních technologií mezi jedinci s migrační zkušeností (Alam a Imran 2015).

V kontextu České republiky je úroveň dosaženého vzdělání zásadním mechanismem pro úspěch na trhu práce a mechanismem určující pozici v sociální struktuře. Školní docházka v rámci primárního vzdělávání je povinná po dobu devíti školních roků a vztahuje se nejen na všechny jedince pobývajících na území České republiky déle než 90 dnů, ale také na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Z těchto důvodů by integrace do vzdělávacího systému měla proběhnout co nejdříve. Toto začlenění však může být problematické s ohledem na strukturu vzdělávacího systému a povinnou znalost českého jazyka, kdy úspěšnost integrace úzce souvisí například s ne/dostatečnou podporou v zajištění interkulturní výuky, jazykových kurzů a přípravných tříd či s absencí pedagogických asistentů a adaptačních koordinátorů (Tollarová 2006; SOZE 2009). Přípravné třídy, jazykové kurzy, ale i asistenti / koordinátoři jsou zajišťováni v souladu s poskytnutými finančními prostředky, jejichž čerpání podléhá kritériím, jako je počet nově příchozích žáků aj. (Pořízek 2018; MVČR 2016; META 2022).

Co zjišťujeme? V této dimenzi klademe důraz na to, jakého stupně vzdělání jedinec dosáhl, ať v zemi původu či v českém prostředí, zda jedinec disponuje dokladem o vzdělání a zda má zkušenost s jeho *nostrifikací*. Jedná se o proces uznání platnosti zahraniční kvalifikace jako

rovnocennou s kvalifikací získanou v České republice. Dále se zaměřujeme na účast jedinců v jazykových kurzech, tedy zda se integrují prostřednictvím učení se úředního jazyka. Vedle toho nás zajímá, v jakém časovém intervalu jedinci začínají pracovat na integraci prostřednictvím učení se jazyka a jaká je jejich aktuální úroveň (dle testu i subjektivního hodnocení). Z hlediska digitálních dovedností nás zajímá přístup jedinců k internetu, který chápeme v současné společnosti jako standard využívaný majoritní společností pro široké spektrum účelů. Zajímá nás také, zda se jedinci zúčastnili nějaké kurzu zaměřeného na digitální gramotnost a nakolik jsou informováni o možnostech této účasti.

kód otázky	otázka
U038	Jak se cítíte být informován(a) o vašich právech na vzdělání?
U136a	Jak dlouho po vašem příchodu jste začal navštěvovat jazykové kurzy?
U136b	Jaká je vaše znalost českého jazyka?
U137	Nakolik jste spokojený/á s kurzem českého jazyka, který navštěvujete či jste v minulosti navštěvoval(a)?
U138a	Nakolik jste v běžných situacích (např. v obchodě, se sousedy) schopný/á domluvit se česky?
U138b	Nakolik jste schopný/á domluvit se česky při jednání s institucemi (škola, zdravotní zařízení)?
U139a	Ve srovnání s českým rodilým mluvčím, jak dobře rozumíte mluvené češtině?
U139b	Ve srovnání s českým rodilým mluvčím, jak dobře mluvíte česky?
U139c	Ve srovnání s českým rodilým mluvčím, jak dobře čtete česky?
U139d	Ve srovnání s českým rodilým mluvčím, jak dobře píšete česky?
U140	Kolik lekcí českého jazyka absolvujete každý týden mimo kurz ČJ poskytovaný v rámci SIP?
U141b	Jak moc je důležitý český jazyk k tomu, abyste chápal(a), kdo jste?
U142	Nakolik se cítíte informován(a) o možnostech využívat kurzy ČJ?
U152	Zúčastnil(a) jste se někdy kurzu digitální gramotnosti? <i>Např. ovládání PC, práce s internetem atd.</i>
U153	Máte přístup k internetu?
U155	Vlastníte chytrý telefon či počítač?
U156	Nakolik dobře informovaný(á) si připadáte ohledně možnosti zúčastnit se kurzu digitálních dovedností? <i>Např. ovládání PC, práce s internetem atd.</i>

Zdravotní a sociální péče

Hlavním zaměřením v této dimenzi je rovný přístup ke zdravotnickým a sociálním službám a současně důraz na to, aby tyto služby dostatečně reagovali na individuální potřeby jedince (Home Office 2019). V této dimenzi se rozsah a vymezení indikátorů pro výzkum v České republice shoduje s Velkou Británií. Pouze bychom upozornili na klíčový význam zdravotního pojištění pro přístup ke zdravotní péči v České republice a současně bychom zdůraznili to, že zájmu o individuální potřeby není věnována přílišná pozornost. Dále v České republice absentuje téma duševního zdraví v kontextu migrační zkušenosti.

Oblast zdravotní péče je zaměřena na základní aspekty přístupu k této péči a jejího využívání. Zjišťujeme možnost přístupu k primární zdravotní péči, což je registrace u praktického a zubního lékaře. Registrace je důležitým krokem k získání péče, kterou lze nazvat standardní, přičemž praktický lékař/ka a zubař/ka jsou dva zdroje lékařské

péče zajišťující základní péči a prevenci pro všechny občany ČR. Míru samostatnosti a potenciál autonomie jedince při vyjednávání a získávání zdravotní péče indikuje otázka na potřebu tlumočnických služeb. Dále mapujeme spokojenost se systémem zdravotní péče a informovanost jedince o svých právech na zdravotní péči. Taktéž zkoumáme rizika diskriminace v souvislosti se zdravotní péčí, otázky prevence, která je součástí péče o zdraví (MZČR 2020).

Sociální péče je zachycena skrze vědomí práv v této oblasti a jeho začlenění v systému sociální podpory v kontextu nemoci. Využívání sociálních služeb je spojeno nejen s potřebou podpory a pomoci v mnoha oblastech integračního procesu, ale také asociováno s intenzivnějším navazováním širších sociálních vazeb (inter-etnických), což opět posiluje procesy integrace (Heidinger 2022). Více důrazu je kladeno na využívání sociálních služeb v kontextu s podporou péče o duševní zdraví jedinců, zejména mladistvých.

kód otázky	otázka
U052a	Jste registrovaný/á u praktického lékaře?
U053	Jste registrovaný/á u zubaře?
U059	Máte možnost čerpat náhradu mzdy v pracovní neschopnosti či dávky nemocenského pojištění?
U070a	Potřebujete u lékařských vyšetření asistenci tlumočníka?
U081a	Máte možnost přístupu k základním službám? <i>Za základní služby považujeme např. zdravotní péči, obchody se zbožím denní potřeby (potravin, drogerie), vzdělávací zařízení.</i>
U084	Nakolik jste spokojený(á) se systémem poskytování zdravotní péče?
U087a	Podařilo se vám domluvit vyšetření u zubního lékaře?
U105	Nakolik se cítíte být informovaný/á o svých právech na zdravotní péči? <i>Nezjišťujeme, jestli tázaný/á objektivně zná svá práva, ale jestli se subjektivně cítí informovaný/á. Příklady práv: právo na ochranu zdraví a bezplatnou zdravotní péči (právo na stejnou péči, poskytovatel by neměl pacienta ošetřovat za diskriminačních a nedůstojných podmínek); právo na informace (právo ptát se a chtít lepší vysvětlení); možnost volby poskytovatele a zdravotnického zařízení; právo na odmítnutí zdravotní služby včetně odmítnutí informací o svém zdravotním stavu (vyjma infekčního onemocnění); právo získat kopii nebo výpis ze své zdravotní dokumentace a dalších materiálů, které souvisejí s jeho zdravotním stavem; právo na úhradu léků ze strany zdravotní pojišťovny v případě neodkladné péče (pokud se nejedná o neodkladnou zdravotní péči, je povinným k platbě sám pacient); právo nezletilé osoby na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce, popřípadě osoby určené zákonným zástupcem, opatrovníka, pěstouna nebo jiné osoby, do jejíž péče byla svěřena; dostupnost zdravotnické služby (péče rychlé záchrané služby by se měla k pacientovi dostavit do 20 minut); právo být předem informován o ceně poskytovaných zdravotních služeb nehrazených nebo částečně hrazených z veřejného zdravotního pojištění a o způsobu jejich úhrady; právo na poskytnutí informací od zdravotní pojišťovny o hrazených službách poskytnutých pacientovi.</i>
U106	Nakolik se cítíte být informovaný/á o svých právech na sociální péči? <i>Nezjišťujeme, jestli tázaný/á objektivně zná svá práva, ale jestli se subjektivně cítí informovaný. Příklady práv: právo na příspěvek na péči a využívání služeb sociální péče (osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, centra denních služeb, týdenní a denní stacionáře, domovy po osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, odlehčovací služby, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče).</i>

Kultura a volný čas

Kulturní dimenze zahrnuje pestrou škálu oblastí, jako jsou volnočasové aktivity, umění či náboženství. Tyto oblasti mají z hlediska integrace několik významných funkcí, neboť aktivity mohou jednotlivcům pomoci seznámit se hlouběji s kulturou země a dané lokality. Dále se jedná o příležitost navazování sociálních kontaktů, potažmo procvičování jazykových dovedností a současně také možnost zlepšení zdraví a celkové pohody člověka (Home Office 2019).

Volnočasové aktivity v obecném kulturním smyslu a ve spojitosti s integrací cizinců zkoumal Te Kloeze (2001) na příkladu tureckých rodin v Nizozemsku. Z jeho studie lze vyvodit, že volný čas integrujících se cizinců má svá specifika a odlišnosti. Integrující se cizinec musí vyvinout výrazně vyšší iniciaci, aby jeho volný čas nevedl k izolaci a samotě. Pro ženy je limitem zejména péče o děti z důvodu obvykle nižší dostupnosti přirozených zdrojů podpory v tomto směru, jako je širší rodina, přátelé, známí apod. Muži jsou na druhou stranu omezeni zaměstnáním, pro jehož udržení někdy musí vynakládat větší pracovní nasazení. Aktivity cizinců jsou také výrazně omezeny na blízkou lokalitu, kam se dá snadno dopravit, ideálně pouze chůzí, což má pochopitelně dopad na rozsah dostupných volnočasových aktivit. Tradiční model trávení volného času cizinců spočívá zejména v levných, lokálně dostupných aktivitách či jednodenních a kratších výletech.

Otázky jsou v dotazníku koncipovány tak, aby zjistily zapojení člověka do nejběžnějších aktivit spojených s kulturním děním ve společnosti. Přestože lze nepochybně vygenerovat obrovské množství dotazů na dílčí aspekty kulturního kapitálu člověka integrujícího se do nové společnosti, v rámci námi koncipovaného měření klademe otázky zaměřující se na přístup k umění, sportovním a všeobecným volnočasovým aktivitám a náboženství. Právě tyto oblasti považujeme za základní východisko měření potřeb spojených s integrací v rámci kulturního kapitálu integrujícího se člověka.

kód otázky	otázka
U107a	Využil(a) jste za posledních 12 měsíců alespoň jednu službu veřejné knihovny?
U108a	Navštívil(a) jste v posledních 4 týdnech nějaké sportovní zařízení nebo klub, kde jste se věnoval(a) rekreační fyzické aktivitě?
U108c	Provozujete rekreační fyzickou aktivitu v rámci nějakého týmu (formálního i neformálního)?
U110	Jak dobře se cítíte informován(a) o možnostech vykonávání volnočasových aktivit?
U115	Máte v ČR možnost svobodně praktikovat vaše náboženství?
U143a	Navštívil(a) jste během posledních 12 měsíců alespoň jednou muzeum, divadlo nebo galerii? <i>Zajímají nás skutečně jen výpisané instituce, nikoliv koncerty, festivaly atd.</i>

Sociální kontakty

Sociální kontakty a potažmo sociální kapitál má klíčový význam v integračním procesu (Strang a Ager 2010; Culos et al. 2020), neboť významně ovlivňují možnosti a limity jedince v rámci integračního procesu. Autoři a autorky britského podkladu pro porozumění procesům integrace (Home Office 2019) se při uchopení sociální dimenze inspirovali u Roberta Putnama (2000), který při analýze americké komunity vymezil tři základní formy sociálních kontaktů: vazby (bonds), propojení (bridges) a spojení (links). Jednotlivé formy se liší jak intenzitou a silou propojení, tak škálou možností a omezení, které s sebou přinášejí. Tedy jakým zdrojem či kapitálem se pro jednotlivce či skupinu mohou stát.

Sociální vazby vymezují jako typ kontaktů, které máme „s lidmi, s nimiž sdílíme identitu“, přičemž charakteristikou těchto vztahů je vzájemná podpora a sdílení hodnot. Jedná se zejména o rodinné vazby nebo vazby na další jedince, s nimiž prožíváme pocit přináležení (Home Office 2019). Tato mezilidská propojení jsou zdrojem emoční podpory, sebevědomí a důvěry (Strang a Ager 2010) a jsou důležitá pro duševní rovnováhu a celkovou spokojenost, podporují jeho znalosti a důvěru v možnost podpory (Strang a Quinn 2021).

Sociální vazby identifikujeme skrze dostupnost a četnost blízkých sociálních kontaktů, jejich rozmanitost a do jaké míry jsou tyto vazby zdrojem pomoci. Dále se ptáme na to, zda se jedinec cítí být součástí svého sousedství.

Forma sociálního propojení se zaměřuje zejména na kontakty s lidmi rozdílného zázemí, tedy s jedinci, kteří se od zkoumaného jedince odlišují pohlavím, náboženstvím, třídou či primárním jazykem. Britští autoři a autorky toto propojení vymezují jako základní ukazatel existence dvousměrné (two-way) interakce v rámci společnosti (Home Office 2019). Tento typ sociálních kontaktů nazývají sociálním přemostěním, jež umožňuje propojovat komunity / lokality / skupiny, které se skrze tyto mosty vystavěné na mezilidské interakci lépe poznají, zvyšují vzájemné porozumění a přispívají k sociální kohezi ve společnosti. Navíc mají přemostující vazby potenciál zvyšovat možnosti v oblasti vzdělávání a trhu práce (Home Office 2019). Tato podkategorie sociální dimenze navazuje na dlouhou tradici výzkumů přemostujícího sociálního kapitálu započatou M. Granovetterem (1973). Z výzkumů víme, že rozmanitost sociálních vazeb jedince má potenciál přinášet benefity také v dalších oblastech (Hartmann a Steinmann 2020). Pro formu sociálního propojení jsme zvolili otázky zjišťující orientaci v dostupných národnostních, kulturních a náboženských asociacích, míru důvěry a pomoci v sousedských vztazích, poskytnutou pomoc a sounáležitost s lidmi v sousedství. Ptáme se také na vlastní hodnocení možnosti navazovat nové kontakty.

Sociální spojení jsou další formou sociálního propojení jedince, potažmo celé společnosti. Tato dimenze zachycuje spojení s různými institucemi. Spojeními jsou míněna pojítka na společenské instituce skrze kontakty či působení v institucích a organizacích, jako jsou místní samosprávy, vládní a nevládní organizace a participace v politických procesech. Pomocí položených otázek můžeme v této dimenzi nastítnit, zda je jedinec schopen „získávat benefity ze společenských institucí a přispívat do rozhodovacích procesů“ (Home Office 2019, 42). Participace na veřejném životě lokality, kde jedinec žije (obec), je nedílnou součástí integrace. Jedinec, který je vtahován do rozhodovacích procesů, alespoň přes minimální hranici účasti na volbách, podílí se na aktivitách státních a nestátních organizací, tak má další oblast, kde může posilovat soudržnost, pocit sounáležitosti a zároveň významný zdroj pomoci a podpory v případě potřeby. Ptáme se tedy, zda jedinec ví, jak by mohl ovlivnit rozhodnutí v obci, kde žije, či zda se účastní na veřejném životě. Význam v této dimenzi má také otázka zjišťující, zda klient či klientka zastává manažerskou pozici, neboť ta může obsahovat potenciál pro významné sociální zdroje.

kód otázky	otázka
U111a	Nakolik souhlasíte či nesouhlasíte s následujícím tvrzením? „Pokud bych potřeboval(a) pomoc, jsou zde lidé, kteří mi pomůžou.“
U111b	Nakolik souhlasíte či nesouhlasíte s následujícím tvrzením? „Pokud chci společnost nebo si chci popovídat, mám komu zavolat.“ Týká se to jen přátel v ČR.
U112a	Otázky se netýkají členů společné domácnosti. Jak často se osobně setkáváte s příbuznými či přáteli?
U112b	Otázky se netýkají členů společné domácnosti. Jak často mluvíte prostřednictvím telefonu nebo internetu s příbuznými či přáteli?
U112c	Otázky se netýkají členů společné domácnosti. Jak často si s příbuznými či přáteli dopisujete nebo mailujete?
U112d	Otázky se netýkají členů společné domácnosti. Jak často si s příbuznými či přáteli textujete? (SMS a IM – WhatsApp, Facebook Messenger, Viber)
U113a	Kolik vašich přátel je stejného občanství, národnosti či etnika jako vy? Je na tázaném/tázané, jestli se rozhodne identifikovat dle občanství, národnosti či etnika.
U113b	Kolik vašich přátel s vámi sdílí stejný mateřský jazyk?
U113c	Kolik vašich přátel je stejného náboženského vyznání jako vy? Ateismus a agnosticismus zde pracovně považujeme také za náboženské vyznání.
U113d	Kolik vašich přátel je stejného věku jako vy?
U113e	Kolik vašich přátel má stejné vzdělání jako vy?
U116	Nakolik silně cítíte, že náležíte do vašeho sousedství? Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze.
U118b	Znáte nějaké národnostní, kulturní či náboženské asociace nebo kluby ve městě, v němž žijete, nebo v jeho blízkosti?
U120a	Pomohl(a) jste někomu v posledních 12 měsících? (Pouze bezplatně.)
U121a	Máte sousedy, kterým byste svěřil(a) klíče od vašeho bytu pro případ nouze?
U121b	Máte sousedy, kterým byste svěřil(a) vaše dítě na půl hodiny do opatrování?
U121c	Máte sousedy, kteří by vám nakoupili několik základních surovin, pokud byste je v případě nemoci požádal(a)?
U122	Cítíte sounáležitost s lidmi ve svém sousedství? Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze.
U130a	Kdybyste chtěl(a) ovlivnit rozhodnutí týkající se místa, kde žijete, jak byste to udělal(a)? Místo, kde žijete – obec či městská část. Možnosti odpovědí: • Kontaktování obecního úřadu / ÚMO / zastupitele / rady • Kontaktování starosty / primátora (resp. jeho kanceláře) • Kontaktování poslance nebo senátora za kraj, ve kterém žijete • Podpis petice • Zorganizování petice • Účast na zasedání zastupitelstva • Účast na veřejném shromáždění • Kontaktování lokálního média nebo novináře • Nedělal(a) bych nic • Nevím • Jiné

U130b	Účastnil(a) jste se během posledních 12 měsíců nějakého z následujících způsobů diskuze o službách a problémech v místě, kde žijete? <i>Místo, kde žijete – obec či městská část.</i> <i>Možnosti odpovědí:</i> • Vyplnění dotazníku o lokálních službách či problémech • Účast na veřejném setkání, které se týkalo lokálních služeb či problémů • Zapojení se do skupiny zřízené za účelem prodiskutovat lokální služby či problémy • Nic z toho
U131	Zastáváte ve vašem zaměstnání vedoucí nebo manažerskou pozici?
U132	Myslíte, že máte možnost navazovat nové kontakty?

Bezpečí

Pocit vlastního osobního bezpečí představuje základní východisko pro navazování vztahů s lidmi a integraci do společnosti. Pocit bezpečí člověku umožňuje rozvoj a především prostor pro rovnocenné postavení posilující sebevědomí člověka, díky čemuž může dosáhnout větší míry integrace v rámci ostatních dimenzí, zejména v oblasti vzdělávání, zaměstnávání a volného času. Bezpečnost života v komunitě je společným zájmem menšinových skupin a komunit, ve kterých příslušníci těchto menšin žijí. Rasové útoky a zločiny z nenávisti naopak mohou velmi zásadně snížit potřebnou sebedůvěru člověka, nepříznivě ovlivnit postoj ke kultuře dané komunity a omezit tak možnost integrujícího se člověka k zapojení se do sociálních vazeb v dané komunitě (Home Office 2019). V posledních letech v Evropských zemích můžeme sledovat nárůst protiimigrantských nálad, které jsou na jedné straně ovlivněny nevůlí společnosti vůči ekonomické podpoře příchodích migrantů, ale rovněž obavami spojenými se strachem obyvatel hostitelské země o riziko vyššího výskytu kriminality migrantů, zejména v oblasti fyzického a majetkového bezpečí (Turper 2017; Song et al. 2020). Dle Wigerfeltových (2014) lze zvýšené riziko agrese a potažmo také kriminality vůči přistěhovalcům oboustranně potvrdit. Migranti se nezdá, že cítí být v hostitelské zemi vnímání jako „odlišní“ a přinejmenším radikální část společnosti je v důsledku odlišnosti vnímá jako hrozbu či přímo jako sociální problém, což může v některých případech vyústit v kriminální činnost. Zkušenosti s někdy až brutální agresí a kriminalitou vůči imigrantům vedly ve Švédsku ke klasifikaci těchto zločinů jako trestných činů z nenávisti. Jak však dokládá například studie ze Slovenska (Beňová 2019), navzdory protiimigračním náladám ve společnosti je kriminalita páchaná imigranty srovnatelná s běžnou mírou většinové společnosti. Tyto skutečnosti však přirozeně vedou k obavám o bezpečnost a zejména pocit bezpečí při pobytu migrantů v hostitelské zemi.

Pocit bezpečí v rámci procesu integrace lze chápat jako důvěru k novému sociálnímu okolí, opírající se o vlastní zkušenosti a schopnost orientace v systému, který má zajišťovat bezpečnost v daném společenství. Dimenze bezpečí je v dotazníku proto zjišťována sadou otázek, které zjišťují integrační potřeby napříč různými oblastmi související s těmito tématy. Jednou z těchto oblastí je například zkušenost s nebezpečím. Otázky v tomto případě směřují ke zjištění toho, zda se respondent již setkal během svého pobytu v ČR s kriminálním jednáním, ať již jako oběť či svědek, což může mít vzhledem k individuálnímu kontextu různé indikace pro integraci, avšak v případě krátkodobého pobytu lze takovou zkušenost vnímat jako potenciální riziko pro integraci z hlediska dimenze bezpečí. Důležitá je ovšem též informace, zda daný člověk například již nebyl sám policií zadržen či obviněn z trestné činnosti, která přirozeně také napovídá, jaké míry integrace daný člověk dosahuje, ačkoliv je v tomto případě z hlediska opět z důvodu široké variability kontextů někdy obtížné identifikovat přesné dopady této skutečnosti na jednotlivé kategorie v dimenzi bezpečnosti. Jinou kategorií je však pocit bezpečí sám o sobě. Otázky na pocit bezpečí a jeho vliv na život jednoznačně indikuje integraci do společnosti. Zdárně integrovaný člověk se

v komunitě za většiny okolností cítí bezpečně a nepociťuje tak výraznější strach z ohrožení kriminálními skutky či z pohybu lokalitou. Poslední kategorie je tvořena pouze jednou otázkou, která mapuje míru integrace dimenze bezpečí prostřednictvím dotazu na vlastní pocit informovanosti o právu na osobní bezpečnost.

kód otázky	otázka
U157a	Byl(a) jste zde v České republice obětí či svědkem zločinu nebo kriminálního jednání?
U162	Pociťoval(a) jste někdy strach, že byste se buď vy nebo jiný člen vaší domácnosti stali v České republice obětí násilí či trestného činu?
U164	Cítíte se bezpečně, pokud se pohybujete sám/sama po setmění v místě, kde bydlíte? <i>Místo, kde žijete – obec či městská část.</i>
U165	Cítíte se bezpečně, pokud se pohybujete sám/sama po setmění v lokalitě, kde bydlíte? <i>Lokalita – ulice či blok domů.</i>
U166a	Byl(a) jste v posledních pěti letech v České republice obětí diskriminace či nerovného zacházení?
U171	Byl(a) jste někdy v České republice zadržen(a) nebo obviněn(a) z trestné činnosti?
U172	Nakolik si myslíte, že jste informován(a) o vašem právu na osobní bezpečnost?

Stabilita / Stálost

Jedná se o aspekt života jedince, který reflektuje možnosti vytvořit si rutinní procesy v jednotlivých složkách každodenního života. Tyto procesy jsou nezbytné k tomu, aby se jedinec mohl plnohodnotně zapojit do pracovního procesu, vzdělávání a dalších společenských aktivit, proto lze stabilitu chápat nejen jako oblast integrace, ale také jako faktor, který má přímý vliv na úspěšnější integraci v ostatních dimenzích (Piętko-Nykaza a McGhee 2017).

Stabilita symbolizuje zejména existenci bezpečného zázemí (fyzického či sociálního), o které se jedinec může opřít a ze kterého může vycházet. Není tedy pouze absencí nedobrovolné mobility samotné, ale také absencí tlaku, nepříznivých událostí či jakékoliv motivace k této nedobrovolné mobilitě (Colic-Peisker, 2009). Stabilita umožňuje vytvářet a posilovat společenské vazby, které mají následně pozitivní vliv na integraci jedince v dalších oblastech a celkový charakter jeho života. Jednoduše, větší stabilita (jak v právní oblasti, tak v soukromém životě) má v životě jedinců výrazný vliv na celkovou životní spokojenost (Mendola a Parroco 2021).

Otázky v dotazníku se zaměřují na stabilitu subjektivní, tj. jakým způsobem dotazovaný vnímá existenci tlaku, který by jeho stabilitu narušoval, přestože zatím ke změně / pohybu nedochází, protože motivace buď není dost silná, nebo existují zábrany. Otázky týkající se stability, kterou lze považovat za objektivní, tj. jestli k mobilitě skutečně došlo, lze navíc nalézt v dimenzích bydlení (geografická stabilita) a práce (ekonomická stabilita).

kód otázky	otázka
U176	Nakolik jste spokojený/á s životem ve vaší lokalitě? <i>Lokalita – ulice či blok domů.</i>
U177a	Nakolik jste spokojený/á s životem v místě, kde žijete? <i>Místo, kde žijete – obec či městská část.</i>
U178	Řekl(a) byste, že ve vašem sousedství žijete rád(a)? <i>Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze (s důrazem na sociální vazby).</i>
U183	Nakolik jsou podle vás lidé žijící ve vašem sousedství důvěryhodní? <i>Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze (s důrazem na sociální vazby).</i>
U184	Plánujete ve vašem sousedství žít aspoň několik let? <i>Sousedství – okolí bydliště v dosahu několika minut chůze (s důrazem na sociální vazby).</i>
U185a	Jíte ve vaší domácnosti maso, nebo zeleninu či rybu každý den? <i>Otázka zjišťuje dostupnost pestré stravy v domácnosti – nemusí se týkat jen tázaného.</i>
U187	Pokud byste dnes musel(a) vydat částku o výši vašeho měsíčního platu, byl(a) byste toho schopen/schopna ze svých vlastních zdrojů? <i>Tj. aniž by si tázaný/á musel/a vypůjčit od kohokoliv peníze.</i>

Odpovědnosti, práva, občanství

Orientace v právech a povinnostech vytváří základ pro úspěšnou integraci, neboť formuje vzájemná očekávání (IOM 2022). Tato dimenze shrnuje, nakolik jsou dotazovaní schopni se orientovat ve svých právech, tedy nástrojích, které mají s ohledem na svůj status k dispozici, a využívat je. To znamená, zda jedinci subjektivně považují tyto nástroje za dostatečné. Jedná se o práva využívat určitou formou pomoci a o nástroje umožňující jim ovlivňovat své okolí a být lokálně politicky aktivní. Například Lajevardi s kolektivem (2020) upozorňují, že může docházet k nesouladu mezi integrací a individuálním vnímáním či zkušenostmi v hostitelské zemi. To znamená, že dle autorů dokonce integrovaní jedinci mohou zažívat diskriminaci častěji než nově příchozí, a to jak na individuální, tak na společenské rovině, neboť dokážou rozpoznat a dekodovat jiné, subtilnější formy diskriminace. Z tohoto důvodu klademe důraz na subjektivní pocit diskriminace, zejména ve vztahu ke klíčovým institucím v oblasti vzdělání, zdravotní péče, bezpečnosti či administrativy, a proto související otázky jsou součástí této dimenze.

kód otázky	otázka
U189	Využil(a) jste někdy bezplatné právní poradenství?
U190	Využil(a) jste někdy odborné sociální poradenství, např. v oblasti sociálních dávek, hledání zaměstnání, bydlení, vzdělávání aj.? <i>Odborné sociální poradenství v oblasti sociálních dávek poskytují například úřady práce a neziskové organizace. Jedná se tedy o konzultace se sociálním pracovníkem, nikoliv například s kamarádkou.</i>
U191	Podal(a) jste žádost o české státní občanství?
U197a	Myslíte, že lidem, jako jste vy, je v politických záležitostech nasloucháno? <i>(Ve smyslu, že jejich zájmy nejsou při rozhodnutí zohledňované.)</i>
U197b	Myslíte, že máte možnosti být více aktivní v politických záležitostech?
U197c	Myslíte, že máte možnost ovlivnit rozhodnutí, která se týkají vaší lokality? <i>Lokalita – ulice či blok domů.</i>
U198	Myslíte, že lidé v místě, kde žijete, mají možnost zlepšovat věci okolo sebe? <i>Místo, kde žijete – obec či městská část.</i>
U199	Jak často máte pocit, že je s vámi jednáno s menším respektem, než je to mu tak u jiných lidí?
U201a	Pokud byste měl(a) jít dnes k praktickému lékaři, jak myslíte, že by s vámi jednal?
U201b	Pokud byste měl(a) jít dnes do místní nemocnice, jak si myslíte, že by se k vám chovali?
U201d	Pokud byste měl(a) jít dnes něco řešit na obecní nebo městský úřad, jak si myslíte, že by se k vám chovali?
U201e	Pokud byste se potřeboval(a) obrátit dnes na policii, jak si myslíte, že by se k vám chovali?
U201f	Pokud byste měl(a) jít dnes něco řešit na Odbor azylové a migrační politiky MV ČR, jak si myslíte, že by se k vám chovali?
U205a	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě pohlaví / genderové identity?
U205b	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě věku?
U205c	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě sexuální orientace?
U205d	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě náboženství?
U205e	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě občanství / země původu / národnosti / etnika?
U205f	Myslíte si, že v ČR existuje zákon zakazující diskriminaci při přijímání nových zaměstnanců na základě zdravotního postižení?

8. Vybrané příklady možné interpretace

Pilotní studie

Při přípravě metodiky jsme realizovali pilotní studii, abychom otestovali jednak vytvořený dotazník jako vhodný nástroj sběru dat, jednak analytické postupy rychlé, tedy snadno dostupné vizualizace pro identifikování integračních potřeb ve zkoumané populaci.

Dotazník je sestaven na základě vymezených dimenzí a jejich indikátorů představených výše v textu. V analytické práci jsme nejprve standardizovali všechny proměnné na škále POMP (Percent of the Maximum Possible score), kde jsme vymezili minimum a maximum pro možné skóre na škále, tedy 0 (vůbec nenaplnují cíle programu) – 100 (naprosto naplnují cíle programu). „Na škále POMP je skóre přidělené každému jednotlivci vyjádřeno v procentech a odráží jeho pozici na stupnici jako procento z maximálního možného skóre, kterého lze na stupnici dosáhnout“ (Cohen et al. 1999, 316). Skóre tedy ukazuje pozici respondentů a respondentek, respektive klientů a klientek, zároveň slouží i jako procentuální vyjádření míry potřeby podpory na škále 0 (naprosto) – 100 (vůbec).

Integrační potřebu, tedy mezeru (*gap*) mezi aktuální situací klientů a klientek a integračními cíli určenými vymezením každé dimenze a formulovanými otázkami, jsme se rozhodli znázornit pomocí dvou typů grafů:

1. Hřebenové grafy ukazují vztah kvalitativních faktorů (pohlaví, věk, délka pobytu, vzdělání, příjem za poslední měsíc, úroveň jazykových znalostí, typ ubytování) a mediánového skóre pro každou dimenzi. Pro vizualizaci tak porovnáváme jednotlivé kategorie faktoru s využitím mediánového skóre, čímž dobře vizualizujeme rozdíly jednotlivých kategorií (potažmo respondentů a respondentek). U některých dimenzí u hřebenových grafů lze u názvu dimenze nalézt označení hvězdou – ta označuje dimenze, kde došlo k zachycení statisticky významné odlišnosti.
2. Bodové grafy ukazují vztah kvantitativních faktorů (jazykové a ekonomické skóre), tedy skóre faktoru a skóre respondentů a respondentek na vymezených dimenzích. Součástí těchto typů grafů je také vysvětlující schopnost faktoru, tedy číselné znázornění síly či významu korelace, tedy kolik % chování skóre na dané dimenzi lze vysvětlit faktorem. Pro bodové grafy jako ukázkou vybíráme korelaci s jazykovým a ekonomickým skóre. Tyto faktory považujeme za významné vlivy v procesu integrace.

Jako ukázkou pro grafy vybíráme základní faktory, které významně souvisí s procesy integrace. Nicméně vytvořená aplikace umožňuje kvalitativní a kvantitativní faktory variovat a přidávat další dle potřeb programu, respektive dle vymezeného integračního cíle. Například dalšími kvantitativními faktory (tedy složenými faktory vyjádřenými skóre) mohou být zdravotní stav, digitální dovednosti, sociální kontakty a jiné. Mezi kvalitativní faktory lze dále například zařadit občanství či národnost. Volba dalších faktorů je ale vázána nejen na potřeby programu (jeho cíle), ale souvisí s ní také důležitá etická hlediska, zejména to, aby nedošlo k zneužití aplikace jako nástroje labellingu určité kategorie klientů a klientek. Přidání dalších kategorií by tedy nemělo být automatickou záležitostí, ale pečlivě váženým krokem zohledňujícím etické aspekty, přesněji řečeno rizika takového kroku.

Pro pilotní studii jsme sebrali 51 dotazníků od jedinců, kteří mají společné to, že se nenarodili v České republice, ale varíují ve svých životních a zejména migračních zkušenostech, tedy také v délce a typu pobytového statusu. Pilotní studie není zaměřena pouze na DMO zejména z toho důvodu, že ve vytvořené aplikaci vidíme potenciál pro zaplnění slepých míst o integračních procesech osob s migrační zkušeností v České republice, tedy absenci veřejně přístupných dat. Získaná data a prezentované grafy v této metodice slouží tedy pouze jako ukázka možného využití aplikace, neboť jsme si vědomi, že mohlo dojít k určité míře zkreslení vzhledem k pestrosti zkušeností respondentů a respondentek a k nízkému počtu odpovědí u některých indikátorů, a nelze tak na jejich základě momentálně formulovat žádná obecnější zjištění či platné závěry.

8.1 Ukázka vizualizace dat (hřebenové grafy)

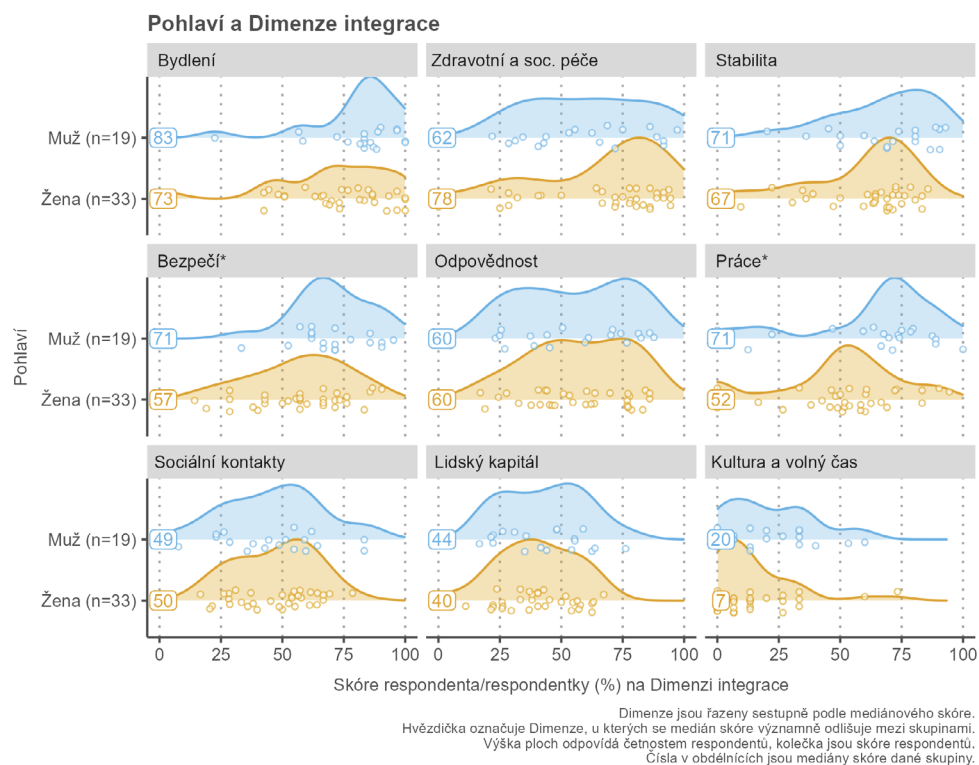
Pohlaví a dimenze integrace

Je nepochybné, že zkušenost jedinců je v procesu migrace i integrace genderově podmíněná. Ilustrované grafy ukazují, do jaké míry pohlaví jakožto faktor ovlivňuje míru naplnění potřeby u každé dimenze.

Například u žen je typické, že se hůře integrují na trhu práce, proto jsou v porovnání s muži méně často klasifikovány jako pracovní migrantky (OECD 2018, 147; Anthias, Kontos a Morokvasic-Müller 2012, 2). Tuto odchylku lze spatřovat i v grafu níže, kde vidíme, že muži naplňují potřebu v oblasti práce (skóre 71) více než ženy (skóre 52). Jinými slovy lze říct, že ženy se integrují v oblasti práce problematičtěji a z tohoto důvodu je potřeba zaměřit se více na zkušenost žen a jednotlivé překážky a obtíže, které jim zhoršují možnost naplnit tuto potřebu.

Zajímavé je pohlédnout i na dimenzi kultury a volného času. Participace jedinců na různých socio-kulturních aktivitách (týkajících se umění, divadla, koncertů, sportovních událostí aj.) je v porovnání s nativními obyvateli nižší (srov. Giovanis 2021). Jedinci přicházející do nové země splňují především různé požadavky, které se týkají získání povolení k pobytu, pracovní povolení, plnění jazykových a jiných testů atd., zatímco jejich role v integračním procesu ve vztahu k různým občanským aktivitám je vylučována. Naplňování této potřeby je tedy signifikantně nízké jak u mužů, tak u žen, přičemž jejich limitovanou účast jedinců na těchto aktivitách navíc dále posiluje odlišnost na základě genderu (Anthias, Kontos a Morokvasic-Müller 2012). Propast v naplnění potřeby v oblasti kultury a volného času lze spatřit v grafu níže, kdy ženy tuto potřebu naplňují mnohem méně (skóre 7) v komparaci s muži, jejichž skóre (20), tedy úspěšnost integrace, je vyšší.

Naopak jedinou dimenzí, v níž jsou ženy zvýhodněny (kromě dimenze sociální kontakty, kde je rozdíl skóre o jeden bod), je dimenze zdravotní a sociální péče. Vyšší skóre u žen může znamenat skutečnost, že ženy jsou v kontaktu se systémem zdravotní péče mnohem dříve a častěji než muži, neboť přicházejí do nové země ve fertilním věku, často těhotné či s dětmi. Mimo to, počet nově přichozích žen převyšuje počet nově přichozích mužů, což může rovněž vysvětlovat rozdíly v přijímané péči (ČSÚ 2022).

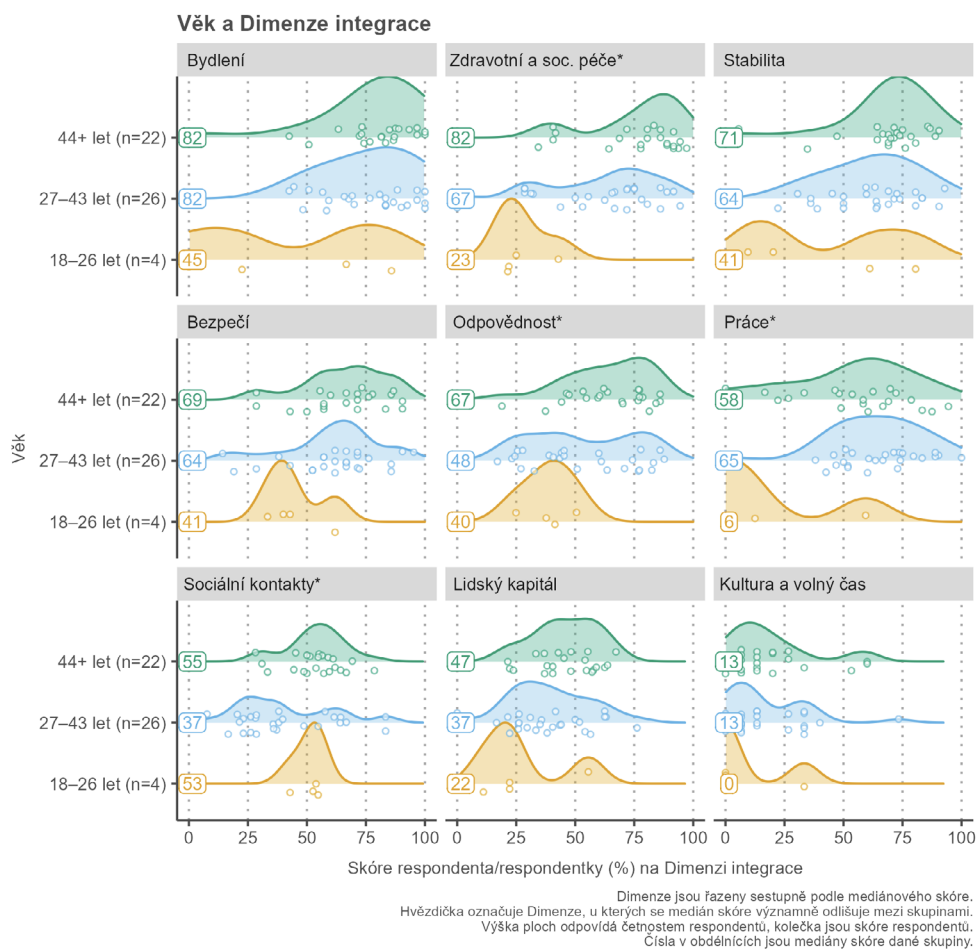

Věk a dimenze integrace

Jak věková kategorie jedinců ovlivňuje dimenze integrace, vidíme v těchto grafech. Nižší míru integrovanosti můžeme předpokládat u starších jedinců, kteří s menší pravděpodobností žijí poblíž nativních obyvatel, méně pravděpodobně s nimi pracují a méně pravděpodobně s nimi vstupují do manželského sňatku v porovnání s nově příchozími, kteří jsou mladší věkové kategorie (Aslund, Böhlmark a Nordström Skans 2009). U vyššího věku nově příchozích je také dokumentována korelace s nižším vzdělanostním úspěchem (Söhn 2011).

Následující grafy nám sdělují, že tento trend lze částečně zaznamenat u dimenze sociální kontakty, kde mladší věkové kategorie vykazují vyšší skóre v porovnání se staršími jedinci, tj. lépe saturují potřebu sociálních kontaktů. V ostatních grafech však vidíme, že tento faktor působí opačně. Nejmladší věková kategorie naplňuje své integrační potřeby v jednotlivých dimenzích v porovnání s věkově vyššími kategoriemi nejhůře. Ačkoliv je potřeba zohlednit počet respondentů a jejich délku pobytu, tyto grafy umožňují vedoucím či koordinacním pracovníkům blíže porozumět úspěšnosti integrace jedinců v závislosti na věku.

Například v dimenzi práce nejmladší věková kategorie naplňuje danou potřebu velmi špatně (skóre 6), což může korelovat s existencí různých překážek na trhu práce, jako je neznalost jazyka a nedostatečná kvalifikace či praxe. Tuto potřebu se daří nejlépe naplnit střední věkové kategorii (27–43 let, skóre 65) a naopak o něco hůře nejstarší věkové kategorii, jejíž jedinci mohou zažívat potíže v uplatnění na trhu práce právě z důvodu vyššího věku či potřebné rekvalifikace. Podobná skóre ukazuje i graf sdělující, jak věk ovlivňuje dimenzi zdravotní a sociální péče. Nízké skóre nejmladší věkové kategorie může souviset nejen s individuálními či strukturálními překážkami v nové zemi, ale rovněž i s jejich zdravotním stavem, který je dosud nenutí vyhledat a čerpat institucionální péči.

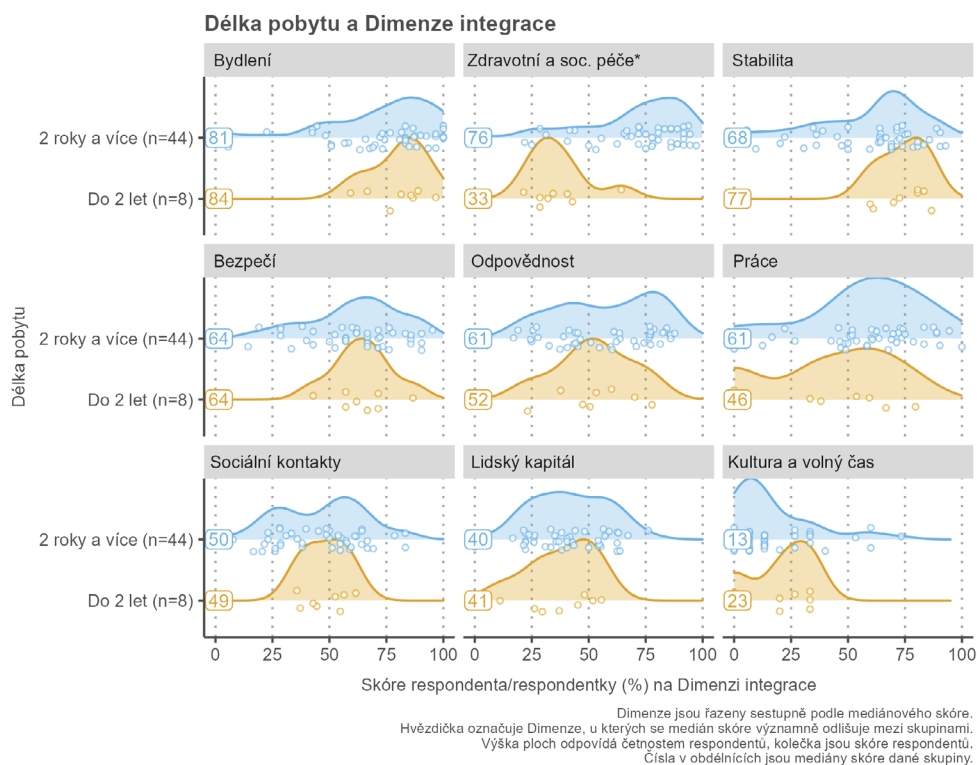

Délka pobytu a dimenze integrace

Na následujících grafech vidíme, jak faktor zohledňující délku pobytu na území souvisí s jednotlivými dimenzemi integrace. Souhrnně lze usuzovat, že míra naplnění potřeb v jednotlivých dimenzích u cizinců (DMO), kteří v ČR pobývají déle jak dva roky, je vyšší. Patrné je to zejména v dimenzi zdravotní a sociální péče, kde většina respondentů pobývajících v ČR 2 roky a více vykazuje vyšší skóre v naplnění potřeby péče o zdraví.

Tvůrce programu z grafů vyčte souvislost daného faktoru s určitou dimenzí, ale zároveň i míru naplnění, nebo naopak nenaplnění potřeb dotčené populace. Toto se v grafech objevuje jako výrazný rozdíl číselných hodnot na levé straně grafu, nebo výrazně odlišnou křivkou u jednotlivých faktorů (zde délka pobytu). Tak jako právě na příkladu grafu zdravotní a soc. péče.

Vždy je však nutné přihlédnout ke složení populace respondentů, které o dané populaci vypovídá.

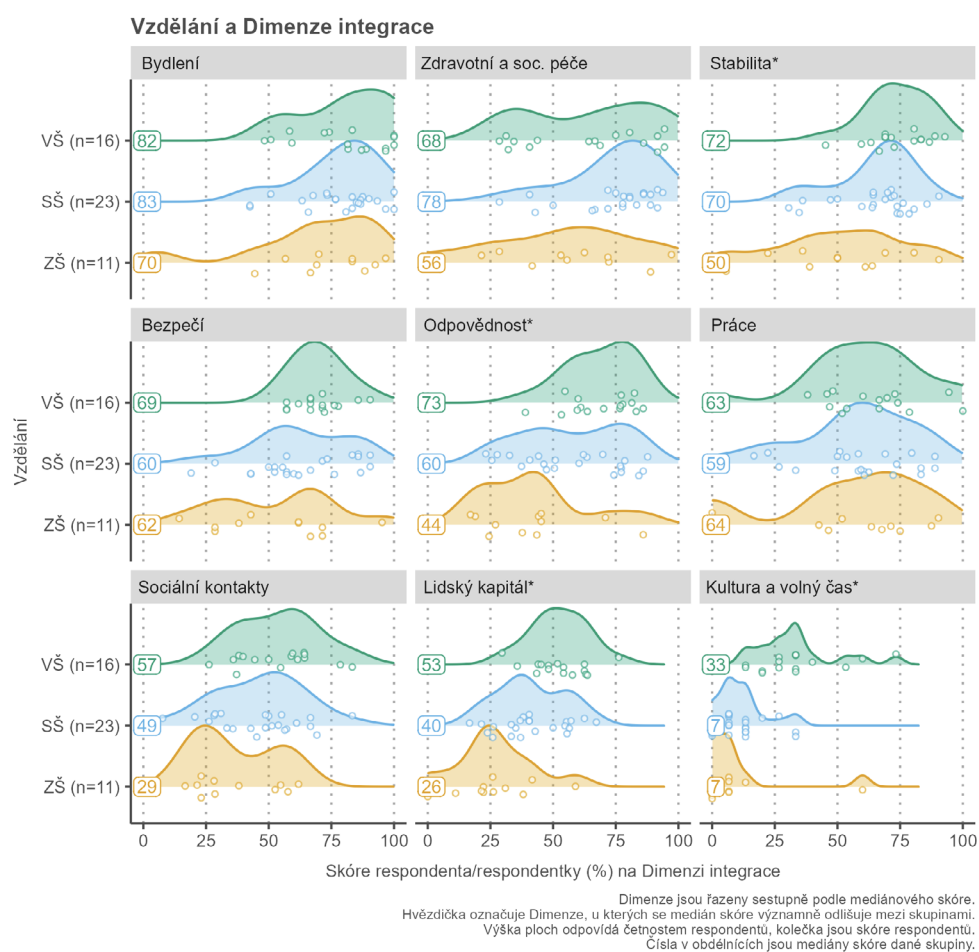
Vzdělání a dimenze integrace

Na ilustračních grafech vzájemné korelace faktoru vzdělání a jednotlivých dimenzí integrace lze sledovat, do jaké míry ovlivňuje či neovlivňuje určitou dimenzi skutečnost, zda člověk získal základní (ZŠ), středoškolské (SŠ) či vysokoškolské (VŠ) vzdělání.

Již prvním pohledem lze v následujících grafech pozorovat opakovaně vyskytující se trend, kdy výraznou odchylku míry integračních potřeb lze zachytit u některých dimenzích integrace pouze v případě základního vzdělání, zatímco potřeby v případě osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním jsou srovnatelné. Je tomu tak například v případě dimenze bydlení, stability, sociálních kontaktů a lidského kapitálu. V takovém případě pak lze hovořit o tom, že základní vzdělání integrujícího se člověka v těchto dimenzích tvoří předpoklad intenzivnějších potřeb a tedy i koncentrovanější podporu a pozornost při jejich naplňování.

Pozornost člověka analyzujícího grafy by se měla při posuzování výsledných integračních potřeb zaměřit primárně na nízké mediánové skóre, které je indikátorem intenzivnější integrační potřeby. V ukázkovém souboru lze sledovat téměř přímo úměrný vliv vzdělání na dimenzi odpovědnosti, sociálních kontaktů a lidského kapitálu. Naopak jako nesouvisející, avšak z hlediska potřebnosti intervence stále relevantní dimenze, je například dimenze práce. Ačkoliv výsledné mediánové skóre je zde celkem vyrovnané, dosahuje bez ohledu na daný faktor nízké hodnoty, což značí vysokou míru potřebnosti. V tomto případě lze vyvodit hypotetické vysvětlení, že pro příchod je bez ohledu na jejich vzdělání obtížné plnohodnotně se zapojit do pracovního trhu například z důvodu jazykové bariéry či diskriminace.

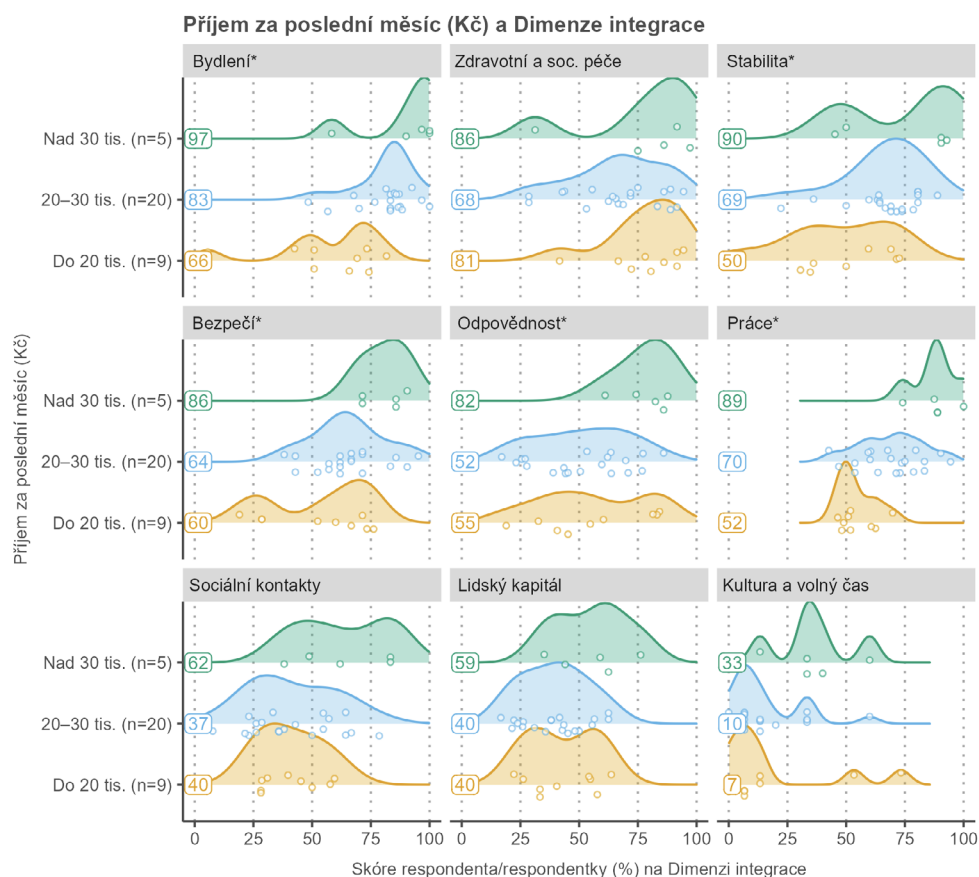
Prostřední graf znázorňující korelaci mezi vzděláním a dimenzí odpovědnosti lze vyložit interpretací, kdy úroveň dosaženého vzdělání úměrně roste se skórem potřebnosti. Zatímco vysokoškolsky vzdělaní lidé mají spíše nízkou míru potřeb v této dimenzi spojené s orientací v právech a povinnostech ve vztahu k sobě a svému okolí, lidé se základním vzděláním mají v tomto směru integrační potřeby výrazně vyšší. Hodnota mediánového skóre osob se středoškolským vzděláním je příhodně téměř přesně uprostřed zmíněných dvou. U lidí s vyšším vzděláním tak lze patrně sledovat buď již předem (před příchodem) či průběžně (po příchodu) získanou orientaci v těchto záležitostech, která může být způsobena vyššími odbornými kompetencemi souvisejícími s kvalifikací. Vyšší odborná kvalifikace také patrně snižuje integrační potřebu v rámci sociálních vazeb daného člověka, jeho lidského kapitálu, kultury a volného času.

Příjem za poslední měsíc (Kč) a Dimenze integrace

V další ukázce možností vizualizace vztahu zvoleného faktoru a skóre respondenta či respondentky v konkrétní dimenzi integrace se soustředíme na příjem za poslední měsíc. Příjem je významným faktorem ovlivňující možnosti a limity integrace jedince a je jedním ze základních a obecně sledovaných ukazatelů pozice jedince ve společnosti a je také prostředkem, s jehož pomocí mohou jedinci rozšiřovat svůj potenciál v dalších dimenzích procesu integrace (Home Office 2019).

Hřebenové grafy nám umožňují sledovat situaci jednotlivých příjmových kategorií ve vymezených dimenzích integrace. Níže uvedené grafy ukazují, že mezi respondenty a respondentkami našeho pilotního výzkumu se naplňuje očekávání, že lidé s vyššími příjmy jsou častěji v procesech integrace úspěšnější, tedy dosahují nejvyššího skóre ve většině sledovaných dimenzí. Bližší pohled na grafy však ukazuje, že zkušenosti v jednotlivých dimenzích jsou poměrně pestré. Nahlíženo z opačného úhlu pohledu, tyto grafy zároveň velmi dobře umožňují identifikovat míru potřeby podpory jednotlivých příjmových kategorií. Nepřekvapivě nacházíme potřebu podpory zejména u jedinců s příjmem do 20 tis. Kč, a to ve většině sledovaných dimenzí, kromě dimenze zdravotní a sociální péče, kde jedinci naší pilotní studie vykazují relativně dobré začlenění a informovanost. V této oblasti je potřeba podporu spíše zaměřit na jedince spadající do střední příjmové kategorie (20 – 30 tis. Kč). Tento graf tedy indikuje potřebu soustředit podporu sociálních pracovníků a pracovníků na procesy registrace u praktického a zubního lékaře či lékařky, zvyšování autonomie při využívání této péče a zlepšení informovanosti o možnostech zdravotní a sociální péče také u jedinců s vyššími příjmy. Potřeba podpory střední příjmové kategorie je také identifikovatelná v dalších oblastech. Grafy tak mohou narušit stereotypní očekávání, kdo může či nemusí vyžadovat integrační podporu a v jaké oblasti.

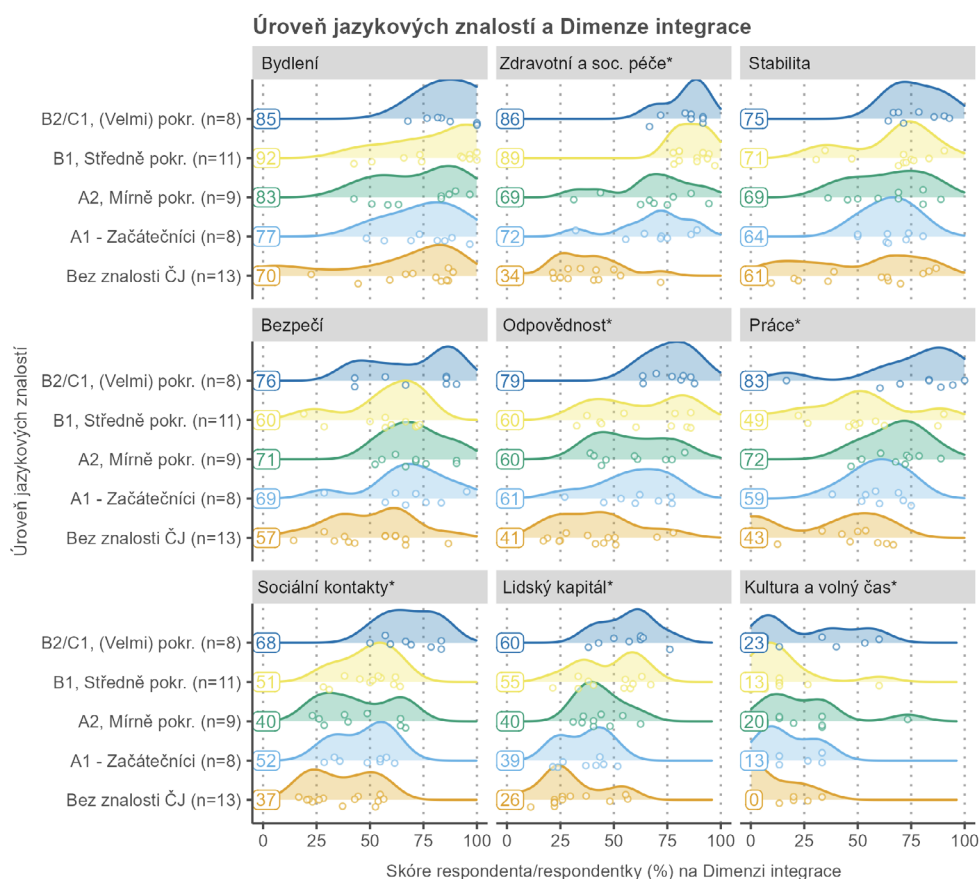
Dimenze jsou řazeny sestupně podle mediánového skóre.
Hvězdička označuje Dimenze, u kterých se medián skóre významně odlišuje mezi skupinami.
Výška ploch odpovídá četnostem respondentů, kolečka jsou skóre respondentů.
Čísla v obdélnících jsou mediány skóre dané skupiny.

Úroveň jazykových znalostí a dimenze integrace

Faktor jazykových znalostí je pro integraci nepopíratelně velmi významný, ne-li nejvýznamnější. Z níže uvedených grafů lze vyčíst dopad míry znalosti jazyka na jednotlivé dimenze integrace. Patrné rozdíly ve znalosti jazyka se ve výzkumném souboru vybrané populace odráží markantně např. v dimenzích zdravotní a sociální péče (sledujeme temně modrou linku v poměru s oranžovou linkou), sociálních kontaktů nebo práce. Jednotlivé grafy ukazují, že čím větší jazyková znalost, tím větší míra zapojení se a naplnění potřeb v jednotlivé dimenzi.

Tvůrce programu může rovněž sledovat míru vlivu jazykové znalosti (uvedené samotným respondentem) na jeho pocit bezpečí, odpovědnosti atp. Zajímavá vizualizace a interpretace dat se nabízí v oblasti bydlení, která poukazuje na to, že i bez znalosti jazyka lze poměrně kvalitně bydlet (viz oranžová křivka). Je však nutno brát v potaz, že i toto může být způsobeno výběrem respondentů zkoumané populace a její případné ne/variability.

Dimenze kultury a volného času je nedostatečně naplněna bez ohledu na jazykovou znalost, což vyplývá z obecně většího důrazu migrantů na pracovní život a nižší naplnění potřeb v oblasti kultury, na kterou – ať česky umíte, nebo ne – nezbyvá tolik času.

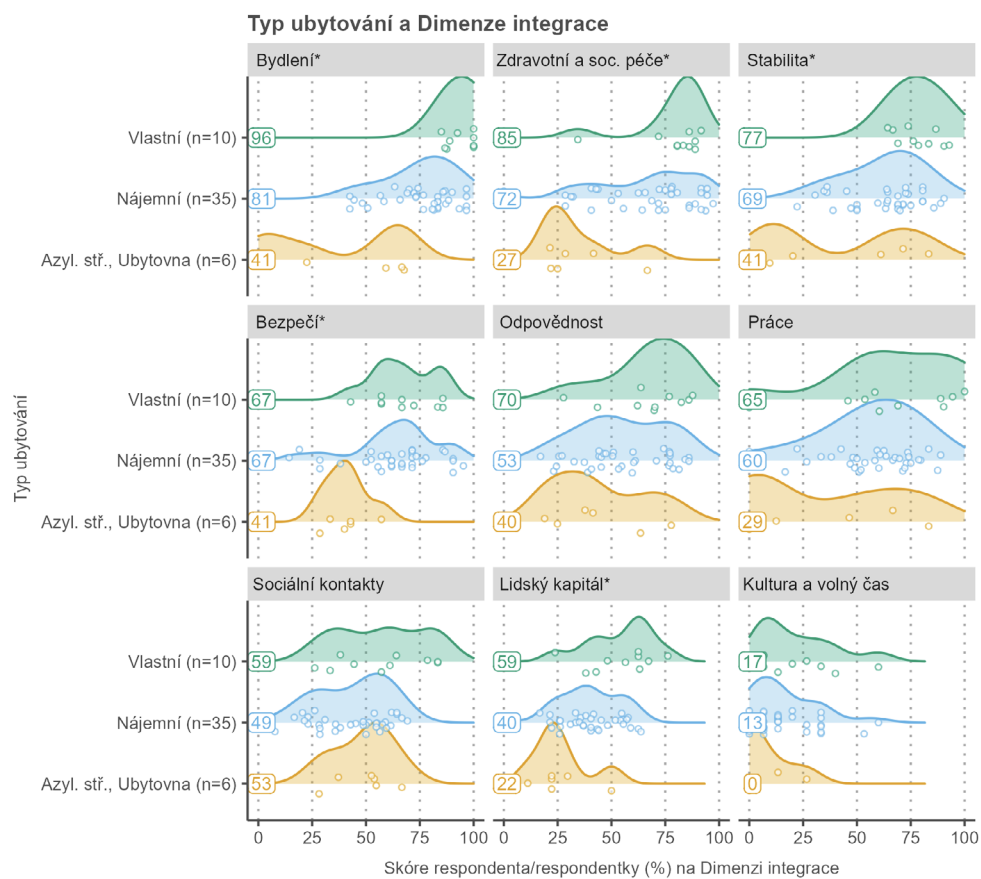
Typ ubytování a dimenze integrace

Za důležitý faktor rovněž považujeme typ ubytování. K naplnění bytové potřeby slouží azylová a jiná pobytová střediska, která jsou těmi základními, neboť jejich zřizovatelem je Ministerstvo vnitra ČR. Tento typ ubytování chápeme jako základní startovní bod, z něhož se v rámci integračního programu mohou jedinci posouvat dál a uspokojovat svoji potřebu v nájemním či vlastním ubytování. Tento faktor nám pomáhá porozumět tomu, jak jednotlivé typy ubytování ovlivňují dimenze integrace, a celkově tak lze říct, na základě grafu níže, že ubytování v azylových střediscích (a rovněž na ubytovnách, jak ukazuje graf níže) významně snižuje úspěšnost jedinců v integračním procesu v porovnání s ostatními typy ubytování. Střediska sice umožňují státním institucím určit povahu pomoci dostupné žadatelům o azyl, na druhou stranu lze konstatovat, že jedinci jsou pod neustálou kontrolou a obývají prostor spolu s dalšími různorodými skupinami jedinců, což může mít zároveň negativní dopady na jejich integrační proces do majoritní společnosti (Szczepanikova 2013). Naopak disponuje-li jedinec vlastním ubytováním, jeho skóre je nejvyšší ve všech sledovaných dimenzích. Jednoduše řečeno, vlastní-li jedinec byt nebo dům, lépe se integruje ve všech námi sledovaných oblastech.

Za povšimnutí rozhodně stojí první graf týkající se bydlení, jenž nám ukazuje, do jaké míry typ ubytovacího zařízení ovlivňuje pocítovanou bezpečnost a stabilitu. Tento graf nás upozorňuje na rizika a zranitelnost těch jedinců, kteří bydlí v azylových střediscích a ubytovnách (skóre 41) a jimž je potřeba věnovat specifickou pozornost. Nejlépe potřebu důstojného bydlení, včetně pocítované bezpečnosti a stability, naplňují jedinci s vlastním bydlením (skóre 96). Je zřejmé, že disponovat vlastním bydlením je úzce vázáno na délku pobytu, nicméně daná zjištění můžeme chápat jako alarmující a odkazující na existenci celé řady překážek v integraci v oblasti bydlení (srov. Phillips 2006).

Zajímavé je rovněž, jakým způsobem ovlivňuje typ ubytování dimenzi zdravotní a sociální péče. Z grafu lze vyčíst, že jedinec ubytovaný v azylovém středisku nebo na ubytovně má výrazně zhoršený přístup k péči, je méně spokojený a hůře informovaný (skóre 27). Naopak jedinci s vlastním bydlením vykazují vysoké skóre v saturaci této potřeby (85). Podobně je tomu u dimenze bezpečí, na což už částečně poukazuje zmíněná dimenze bydlení. To znamená, že pokud jedinci obývají azylová střediska a ubytovny (skóre 47), pravděpodobněji jsou svědky či obětí kriminálního jednání, mají strach a tímto strachem je jejich život zásadně ovlivněn. S vyšší integrovaností v oblasti bydlení však roste naplňování potřeby bezpečí a spokojenosti (srov. Walther et al. 2020). Jedinci s nájemním a vlastním bydlením vykazují vyšší skóre (67), přesto určitá míra pocítovaného strachu či nestability přetrvává. Tvůrce programu může dál pozorovat v detailní analýze konkrétní dimenze bydlení, v jakých aspektech (otázkách) je dané skóre nižší a jakou konkrétní potřebu se jedincům nedaří naplnit.

Z grafu vidíme například také to, že jedinci pobývající v azylových střediscích a na ubytovnách hůře naplňují potřebu lidského kapitálu (skóre 22). To jest, mají sníženou dostupnost jazykových kurzů a nižší úroveň znalosti českého jazyka v porovnání s ostatními jedinci.

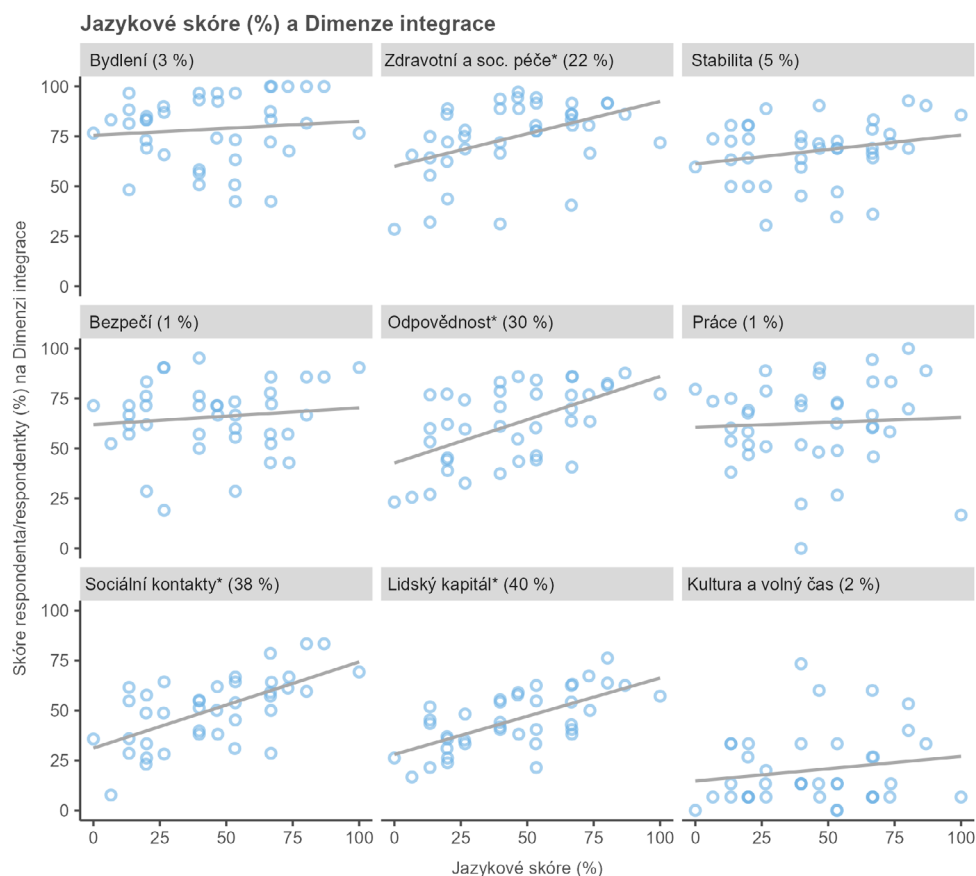

8.2 Další možná vizualizace zjištění (bodové grafy)

Bodový graf 1:

Jazykové skóre a Dimenze integrace

Bodové grafy ilustrují význam jazykového skóre ve vztahu k jednotlivým indexům. Čím větší je naklonění přímky, tím jazykové skóre intenzivněji ovlivňuje danou dimenzi. To znamená, čím je lepší jazykové skóre jedinců (jejich znalost úředního jazyka je větší), tím je lepší míra integrovanosti například v oblasti zdravotní a sociální péče. Síla vztahu je obzvláště velká u dimenze odpovědnosti, sociálních kontaktů a lidského kapitálu. Přímka je nakloněná, protože ukazuje, že čím lepší je jazykové skóre, tím intenzivnější / četnější sociální kontakty jedinec má a rovněž disponuje lepším kapitálem a orientací v právech a povinnostech. Naopak v oblasti práce je tento vztah neidentifikovatelný, stejně tak v dimenzi bezpečí či kultury a volného času.

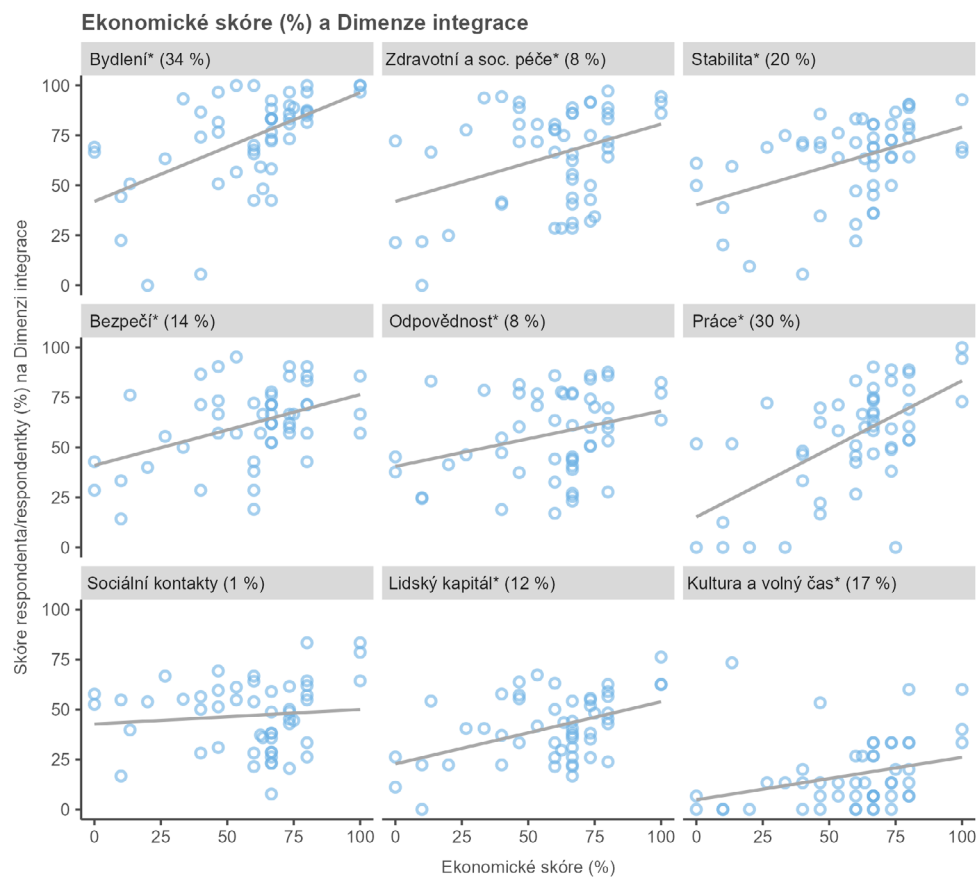

Dimenze jsou řazeny sestupně podle mediánového skóre.
Hvězdička označuje Dimenzi, jejíž skóre (osa Y) významně souvisí s faktorem (osa X).
Číslo v závorce měří sílu vztahu mezi Dimenzí a faktorem, je to relativní schopnost faktoru (osa X) vysvětlit skóre na dané Dimenzi (osa Y).
Kolečka jsou respondenti. Čára popisuje vztah proměnných, strmější sklon značí silnější vztah, vodorovná čára odpovídá absenci vztahu.

Bodový graf 2:**Ekonomické skóre a Dimenze integrace**

Pro ilustraci uvádíme další graf, který znázorňuje sílu vztahu mezi ekonomickým skóre a jednotlivými dimenzemi. Z grafů je zřejmá největší síla vztahu u dimenze bydlení a práce. To znamená, že čím lepší je příjem jedince, tím spíše obývá prostor v nájemním či vlastnickém vztahu a zastává lepší postavení na trhu práce.

Naopak tento vztah není identifikovatelný v případě sociálních vazeb. Na četnost sociálních kontaktů nemá výše příjmu žádný vliv.

9. Závěrečné shrnutí

Naše koncepce analýzy integračních potřeb držitelů mezinárodní ochrany, která je prezentována touto aplikační metodikou, představuje jedinečný nástroj pro systematický sběr, vyhodnocení a interpretaci dat o potřebách spojených s integrací. Poznatky vycházející z vícedimenzionální definice procesu integrace sice v praxi znamenají rozsáhlý soubor otázek a vyžadují tak vynaložení určitého úsilí a času na jejich zodpovězení, avšak při jejich investování přináší vysoce relevantní a především komplexní informace, které mohou zefektivnit práci sociálních pracovníků a dalších odborníků působících v této důležité oblasti.

Události posledních desetiletí jsou jednoznačným důkazem toho, že k moderní době, charakteristické svými globalizačními a multikulturními rysy, integrace neodmyslitelně patří. Význam tohoto procesu bude pravděpodobně stále růst, a jestliže chceme kvalitu integrace zvyšovat, nebo alespoň ponechat na stávající úrovni, zcela nepochybně bude zapotřebí vynakládat buď více finančních prostředků, nebo hledat efektivnější způsoby práce s dosavadními zdroji, ne-li (ideálně) oboje.

Naší snahou je přispět k tomu, aby integrace probíhala jako spravedlivý obousměrný proces, do kterého integrovaný i jeho nové sociální prostředí společně investují určitou míru úsilí pro nalezení co nejproduktivnějšího, obohacujícího a harmonického soužití.

Velice zásadní pro nás byly etické aspekty. Z tohoto důvodu jsme se snažili učinit maximum pro to, aby námi vyvinutý nástroj neumožňoval jakékoliv zneužití jako potenciální ohrožení jedné či druhé strany procesu integrace. I přes toto naše úsilí však považujeme za důležité, aby každý uživatel používající tento analytický nástroj jednal (zejména při sběru a interpretaci dat) v souladu s univerzálními etickými a morálními zásadami vyspělých civilizací. Věříme, že tato zodpovědnost ve výsledku přispěje k dosažení největšího možného potenciálu, který náš nástroj přináší. Jedině důsledný sběr dat, jehož součástí je bezpochyby také vlídný přístup k dotazovaným a pečlivá interpretace výsledků, může přinést relevantní závěry, které naplní cíl a smysl, ze kterých jsme při naší práci vycházeli.

Doufáme i věříme v to, že lidé používající náš analytický nástroj a jeho metodiku budou o jimi zjištěných nedostatcích, které nám zůstaly skryty, vždy uvažovat konstruktivně a hledat jejich řešení, budou přemýšlet o možných inovativních (avšak také relevantních a smysluplných) způsobech využití našeho nástroje a budou námi odvedenou práci užívat vždy s dobrým úmyslem a v zájmu všech lidí bez jakýchkoliv rozdílů.

10. Slovník pojmů

Integrace – obousměrný, multidimenzionální a komplexní proces interakcí, osobních a sociálních změn mezi jedinci, komunitami a institucemi, který se vždy děje v určitém kontextu.

Dimenze – rozčlenění procesu integrace do úžeji vymezených oblastí umožňující analytické uchopení a systematické mapování jednotlivých součástí komplexního procesu. V metodice sledujeme celkem devět dimenzí, jejichž prostřednictvím jsou sledovány integrační potřeby. Jsme si vědomi, že dimenze a indikátory v nich vymezené jsou vzájemně provázané. Uspořádání dimenzí v metodice nevyjadřuje jejich význam v procesu integrace, ale je propojeno s oblastmi podpory, které jsou sledovány ve státním integračním programu.

Faktor – aspekt či charakteristika jedince související s integračním procesem a s potenciálem ovlivnit jejich zkušenosti v rámci integračního procesu.

Indikátor (*ukazatel*) – pozorovatelný a zjistitelný (tedy měřitelný) jev, vlastnost či charakteristika, která souvisí s konceptem, jenž rámuje sociální výzkum. V našem případě se tedy jedná o ukazatele integračního procesu, respektive jednotlivé dimenze tohoto procesu formulované skrze položené otázky.

Interpretace – závěr opírající se o souvislosti vyvozené z relevantního vzorku nasbíraných dat a jejich vzájemné korelace v kontextu vztahů faktorů a dimenzí.

11. Seznam použité literatury

Reference:

Alam, K. & Imran, S. (2015). The digital divide and social inclusion among refugee migrants: A case in regional Australia. *Information Technology & People*, 28(2), pp. 344–365. doi: 10.1108/ITP-04-2014-0083

Anthias, F., Kontos, M., & Morokvasic-Müller, M. (eds.). (2013). *Paradoxes of integration: Female migrants in Europe*, 4th edition. Berlin: Springer Science & Business Media.

Beňová, Z. (2019). The connection between immigration and level of criminality in the Slovak Republic. *Moldavian Journal of International Law and International Relations*, 14(2), 28–37.

Colic-Peisker, V. (2009). Visibility, settlement success and life satisfaction in three refugee communities in Australia. *Ethnicities*, 9(2), 175–199. doi: 10.1177/1468796809103459

Culos, I., Rajwani, H., McMahon, T. & Robertson, S. (2020). *Foundations for belonging: A snapshot of newly arrived refugees*. Settlement Services International/Institute for Culture and Society, Western Sydney University.

Ellis, B. H., Winer, J., Murray, K., & Barrett, C. (2019). Understanding the mental health of refugees: Trauma, stress, and the cultural context. In Parekh, Ranna & Trinh, Nhi-Ha T. (Eds.) *The Massachusetts General Hospital Textbook on Diversity and Cultural Sensitivity in Mental Health*. [2 ed.]. Switzerland: Springer, pp. 253–273.

Fasani, F., Frattini, T., & Minale, L. (2022). (The Struggle for) Refugee integration into the labour market: evidence from Europe. *Journal of Economic Geography*, 22(2), 351–393. doi: 10.1093/jeg/lbab011

Giovanis, E. (2021). Participation in socio-cultural activities and subjective well-being of natives and migrants: evidence from Germany and the UK. *International Review of Economics*, 68(4), 423–463. doi: 10.1007/s12232-021-00377-x

Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.

Hartmann, J., & Steinmann, J. P. (2020). Do gender-role values matter? Explaining new refugee women's social contact in Germany. *International Migration Review*, 0197918320968481. doi: 10.1177/0197918320968481

Heidinger, E. (2022). Overcoming barriers to service access: Refugees' professional support service utilization and the impact of human and social capital. *International Migration & Integration*. doi: 10.1007/s12134-022-00939

Iranzo, S., & Peri, G. (2009). Migration and trade: Theory with an application to the Eastern–Western European integration. *Journal of International Economics*, 79(1), 1–19. doi: 10.1016/j.jinteco.2009.05.003

Janská, E., Průšvicová, A., & Čermák, Z. (2011). Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice. *Geografie*, 116(4), 480–496.

Kwak, K. (2018). Age and gender variations in healthy immigrant effect: a population study of immigrant well-being in Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 19(2), 413–437. doi: 10.1007/s12134-018-0546-4

- Lajevardi, N., Oskooii, K. A., Walker, H. L., & Westfall, A. L. (2020). The paradox between integration and perceived discrimination among American Muslims. *Political Psychology*, 41(3), 587–606. doi: 10.1111/pops.12640
- Liebig, T., & Tronstad, K. (2018). Triple disadvantage?: A first overview of the integration of refugee women. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 216. Paris: OECD Publishing. doi: 10.1787/3f3a9612-en
- Mendola, D., & Parroco, A. M. (2021). Refugees' perception of their new life in Germany. In C. Perna, N. Salvati, F. Schirripa Spagnolo (a cura di), *Book of short papers – SIS 2021*. London: Pearson, pp. 1131–1136.
- Meuter, R. F., Gallois, C., Segalowitz, N. S., Ryder, A. G., & Hocking, J. (2015). Overcoming language barriers in healthcare: A protocol for investigating safe and effective communication when patients or clinicians use a second language. *BMC Health Services Research*, 15(1), 1–5. doi: 10.1186/s12913-015-1024-8
- Millán-Franco, M., Gómez-Jacinto, L., Hombrados-Mendieta, I., González-Castro, F., & García-Cid, A. (2019). The effect of length of residence and geographical origin on the social inclusion of immigrants. *Psychosocial Intervention*, 28(3), 119–130. doi: 10.5093/pi2019a10
- Phillips, D. (2006). Moving towards integration: the housing of asylum seekers and refugees in Britain. *Housing Studies*, 21(4), 539–553.
- Piętka-Nykaza, E., & McGhee, D. (2017). EU post-accession Polish migrants trajectories and their settlement practices in Scotland. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(9), 1417–1433. doi: 10.1080/1369183X.2016.1241137
- Porter, M. & Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *JAMA*, 294(5), 602–12. doi: 10.1001/jama.294.5.602
- Pořízek, P. (2018). „Lesk a bída“ integrace cizinců pohledem vládních koncepcí integrace cizinců (s využitím kazuistik z praxe veřejného ochránce práv). *AUC IURIDICA*, 64(2), 49–72.
- Pořízková, H. (2009). Privilegovaní „druzí“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí. In: Rákoczyová, M., & Trbola R. (eds.) *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Slon, pp. 48–87.
- Potocky, M. (2021). Role of digital skills in refugee integration. *The International Journal Of Information, Diversity, & Inclusion (IJIDI)*, 5(5). doi: 10.33137/ijidi.v5i5.37514
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Song, G., Liu, L., He, S., Cai, L., & Xu, C. (2020). Safety perceptions among African migrants in Guangzhou and Foshan, China. *Cities*, 99, 102624. doi: 10.1016/j.cities.2020.102624
- Söhn, J. (2011). Immigrants' educational attainment: A closer look at the age-at-migration effect. Pp. 27–53 In Wingens, M., Windzio, M., de Valk, H., & Aybek, C. (Eds.) *A life-course perspective on migration and integration*. Dordrecht: Springer.
- Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee integration: Emerging trends and remaining agendas. *Journal of Refugee Studies*, 23 (4), 589–607.

Strang, A. B., & Quinn, N. (2021). Integration or isolation? Refugees' social connections and wellbeing. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), 328–353. doi: 10.1093/jrs/fez040

Szczepanikova, A. (2013). Between control and assistance: The problem of European accommodation centres for asylum seekers. *International Migration*, 51(4), 130–143.

Te Kloeze, J. W. (2001) Integration through leisure? Leisure time activities and the integration of Turkish families in Arnhem and Enschede in the Netherlands. *World Leisure Journal*, 43(1), pp. 52–61. doi: 10.1080/04419057.2001.9674219

Thomas, D. C., & Frankenberg, E. (2000). The measurement and interpretation of health in social surveys. In Murray, C., Salomon, J., Mathers, C., a Lopez, A. (Eds.). *Measurement of the Global Burden of Disease*. Geneva: World Health Organization. Chapter 8.2, pp. 387–420.

Tollarová, B. (2006). Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace. *Biograf*, 39, 107.

Trbola, R. & M. Rákoczyová (ed.). (2011). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. Brno: Barrister & Principal.

Turper, P. (2017). Fearing what? Vignette experiments on anti-immigrant sentiments, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(11), 1792–1812.

Walther, L., Fuchs, L.M., Schupp, J. & Scheve, Ch. (2020). Living conditions and the mental health and well-being of refugees: Evidence from a large-scale German survey. *Journal of Immigrant & Minority Health*, 22, 903–913. doi: 10.1007/s10903-019-00968-5

Wigerfelt, A. S., & Wigerfelt, B. A. (2014). Challenge to multiculturalism: Everyday racism and hate crime in a small Swedish town. *The Journal of Multicultural Society*, 5(1), 48–75.

Elektronické zdroje

Aslund, O., Böhlmark, A., & Nordström Skans, O. (2009). *Age at migration and social integration*. [online] Working Paper 2009:21, The Institute for Labour Market Policy Evaluation. Uppsala: IFAU. [cit. 2022-12-04]
Dostupné z: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/45746/1/610577115.pdf>

Cizinci. (2022). *CIZINCI.CZ: O cizincích a pro cizince v Česku ...* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/web/cz>

Conte, C., Huddleston, T., & Wolffhardt, A. (2019). *The European benchmark for refugee integration – A comparative analysis in 14 EU countries* [online]. [cit. dne 2022-09-20] Brusel: Migration Policy Group.
Dostupné: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/european-benchmark-refugee-integration-comparative-analysis-14-eu-countries_en

ČSÚ. (2022). *Cizinci v ČR* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci_v_cr_uvod

EUROSTAT. (2022). *Migrant integration statistics* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics

EWSI. (2022). *European Website on Integration* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: https://ec.europa.eu/migrant-integration/home_en

- Home Office. (2019). *Home Office Indicators of Integration framework 2019*. Home Office Research Report 109 [online]. [cit. dne 2020-10-09]
Dostupné z <https://www.gov.uk/government/publications/home-office-indicators-of-integration-framework-2019>.
- ILO. (2022). *Decent work* [online]. [cit. dne 2022-09-13]
Dostupné z: <https://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang--en/index.htm>
- IOM. (2022). *The responsibilities and obligations of migrants towards host countries* [online]. [cit. dne 2022-12-02] Global Compact Thematic Paper.
Dostupné z: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/ODG/GCM/IOM-Thematic-Paper-Responsibilities-and-obligations-of-migrants.pdf
- META. (2022). *Jak zorganizovat výuku češtiny jako druhého jazyka ve škole* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/jak-zorganizovat-vyuku-cdj-ve-skole>
- MIPEX. (2022). *Migrant Integration Policy Index* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: <https://www.mipex.eu/>
- MVČR. (2016). *Aktualizovaná koncepce integrace cizinců 2016 – Ve vzájemném respektu* [online]. Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky, část III., kapitola 1. [cit. 2022-09-16]
Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/kic-2016-a-postup-pri-realizaci-kic-2016-usneseni-vlady-c-26-2016-pdf.aspx>
- MVČR. (2022a). *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2022*. [online]
Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/2022-postup-pri-realizaci-kic-2022-usneseni-vlady-c-40-2022-pdf.aspx>
- MVČR. (2022b). *Výroční zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>
- MZČR. (2020). *Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence a nemocí* [online]. [cit dne 2022-11-02]
Dostupné na: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/8689/19545/N%C3%A1rodn%C3%AD%20strategie%20Zdrav%C3%AD%202020.pdf>
- NIEM. (2022). *The National Integration Evaluation Mechanism* [online]. [cit. dne 2022-12-04]
Dostupné z: <http://www.forintegration.eu/>
- OECD. (2018). *Settling in 2018: Indicators of Immigrant Integration* [online]. [cit. dne 2022-09-20] Paris/European Union, Brussels: OECD Publishing.. doi: 10.1787/9789264307216-en
- WHO. (2021). *Mental health and forced displacement* [online]. [cit. dne 2022-11-05]
Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-and-forced-displacement>

Metodika analýzy integračních potřeb držitelů mezinárodní ochrany

Autoři:

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D., Mgr. Tomáš Hirt, Ph.D.,
Mgr. Alena Glajchová, Ph.D., Mgr. Viktor Rumpík, Ph.D.,
Mgr. Karel Řezáč, Ph.D., Mgr. Jan Pěchota,
Mgr. Patrik Galeta, Ph.D.

Recenzenti:

Mgr. Jan Vaněk
Mgr. Vladislav Günter

Grafický návrh přebalu:

Lukáš Dio

Typografická úprava:

Lukáš Dio

Vydala:

Západočeská univerzita v Plzni
Univerzitní 8, 301 00 Plzeň

Plzeň 2022

ISBN 978-80-261-1140-5

© Západočeská univerzita v Plzni